

Klekljarna
Zbornik

Zbornik Klekljarna

Trebnje, december 2025

Nitke in vozli

Čipko pozorno oglej si od blizu,
polna je vozlov kot naše življenje,
med njimi boš našel tudi svetlobo,
to prostor za sanje je in hrepenenje.

Se združijo nitke pa spet oddaljijo
in nehote delajo zanke –
so kakor usoda, ki vedno nas spremlja,
poti so med srečo in žalostjo tanke.

Vsaka v čipko svojo sago plete,
na zidu pač vse bodo večne.
Kdor jih pozna te klekljarice naše,
kljub vozlom so v življenju srečne.

Dokler bo želja po nitki ostala,
da čipka izgine, nam se ni bati,
roka želi si čipko in vozle,
da z njo v naročju ji je dano zaspati.

Glej, čipka na zidu ne kaže starosti,
njo vozli na nitki nič ne bolijo,
vedno se v njej najde košček mladosti,
le naši lasje nam prehitro sivijo.

Stanko Grl

Besede urednice

Marija Komatar

Ko sem vstopila v to zgodbo, sem stopila v prostor, kjer se iz dediščine rojeva nekaj povsem novega. Na vsaki strani tega besedila je vidno, da čipka ni le spomin, ampak živa ustvarjalna sila. V njej se srečata tradicija in domišljija kot dva mirna sogovornika, ki si izmenjujeta ideje in odpirata pot v prihodnost.

Ob branju se ves čas razkriva umetniška plat njihovega dela. Čipka vstopa v prostor glasbe, literature, sakralni prostor, turizem, filatelijo, je del kulinarike, nakita, javnega prostora in intimne sfere doma. Vsak tak vstop je nov začetek: iz prta nastane scenski element, iz vzorca se razvije kolekcija nakita, iz razstave zraste festival, iz sodelovanja nastane prijateljstvo, iz majhne čipke protokolarno darilo, ki potuje v svet. Vse to govori o tem, da Žnurce dediščine ne razumejo kot okvir, temveč kot izhodišče za ustvarjanje.

Lepota kulturne dediščine, ki jo nosi čipka, v tem besedilu ni predstavljena kot nekaj oddaljenega, temveč kot prisotnost, ki bogati naše ustvarjanje tukaj in zdaj. Idrijska risba mojstrice Zorke Rupnik se sreča s trebanjsko glasbeno zgodbo Vilme Bukovec Kambič, kozolci iz Lesene čipke se odprejo v dialog s čebelarji, zeliščarji, lončarji in pletarji, dolenska pokrajina pride v čipko kot motiv, barva, struktura. Vsak projekt je točka, v kateri se prepletajo poti med ljudmi, kraji, generacijami in umetniškimi jeziki.

Ko gledamo naprej, je prav ta prepletenost največje bogastvo. V prihodnjih letih se bodo iz teh niti gotovo rodili novi projekti: nove

razstave, nove povezave s tujimi čipkarskimi skupinami, morda digitalne interpretacije, novi motivi, ki bodo morda nastali izpod rok današnjih otrok, ki v krožku prvič primejo kleklje. Vse, kar je zapisano v tej knjigi, je trdna osnova.

Kot urednica to besedilo razumem kot povabilo k ustvarjanju, da na čipko gledamo kot na občudovanja vredno spretnost in tudi kot na umetniški jezik, s katerim lahko pripovedujemo zgodbe našega časa. Žnurce s svojim delom dokazujejo, da se lepota kulturne dediščine ohranja z ustvarjanjem novega: z novimi vzorci, novimi odrskimi podobami, novimi sodelovanji in novimi mislimi, ki se zapišejo z nitmi.

V tem je bistvo te knjige: pokazati, da vsaka čipka, razstava, čajanka in vsak projekt odpira nova vrata. Čipka ostaja nežna, nit tanka, a prostor, ki ga odpirata, je mogočen. In vse, kar še prihaja, ima že zdaj svoj tiho prisoten temelj v delu, ki ga ta knjiga nežno, a jasno razgrinja pred bralca.

Nagovor županje

Mateja Povhe, županja Občine Trebnje

Klekljana slovenska čipka je eden od prepoznavnih simbolov slovenske identitete, ki ima pri nas bogato in dolgo tradicijo. Ta izvirna rokodelska veččina, ki se prenaša iz roda v rod, je pred dobrimi desetimi leti našla dom tudi v Trebnjem, kjer je zaživela klekljarska skupina Žnurce, na katero je Občina Trebnje izjemno ponosna. Marljive članice navdušujejo s svojimi umetninami, s katerimi se lahko ponosno postavljajo ob bok idrijski čipki.

Klekljarska skupina Žnurce, ki deluje v okviru Društva Praetorium Latobiorum, je danes nosilka nesnovne kulturne dediščine pod enotama klekljana slovenska in klekljana idrijska čipka. Njen prispevek presega samo ohranjanje tradicije in umetniško ustvarjanje. Članice s svojo prisotnostjo in dejavnostmi bogatijo kulturni utrip Trebnjega, povezujejo generacije, spodbujajo prostovoljstvo in krepijo občutek pripadnosti.

Skupina je v desetih letih naredila izjemen razvojni korak.

Občina Trebnje je leta 2023 z veseljem prostore na Baragovem trgu namenila njihovem ustvarjanju, kjer se danes ne pletejo le niti čipk, temveč tudi niti družnja, medgeneracijskega povezovanja in osebne rasti.

Svojega dela ne gradijo samo na spoštovanju tradicije, temveč drzno in radovedno iščejo nove in nove izzive. Na razstavah s ponosom pokažejo, da čipka danes ni le tradicionalen okras, temveč lahko zaživi tudi kot modni dodatek, sodoben stenski element ali unikaten umetniški objekt. Ni naključje, da njihove mojstrovine krasijo protokolarna darila naše občine.

Drage Žnurce, hvala vam za vse niti, ki jih prepletate. Tiste vidne, iz čipke, in tiste nevidne, ki povezujejo našo skupnost. Trebnje je zaradi vas bogatejše, hkrati pa širše prepoznaven in kulturno živahen kraj.

Nagovor predsednice Društva Praetorium Latobiorum

Judita Podgornik Zaletelj

Ko v Trebnjem omeniš Žnurce, bo vsakdo rekel še čipka in ko omeniš čipko, bodo vsi rekli Žnurce.

Delo Žnurc, ki so tako številčno kot tudi po aktivnostih najmočnejša sekcija našega društva, je v domačem kraju zelo cenjeno in z njim so ime Trebnjega in Dolenjske ponesle po celi Sloveniji in tudi izven meja naše domovine.

Pridne roke prepletajo niti in ustvarjajo čudovite izdelke, ki jih z veseljem pokažejo na vsakoletnih razstavah. Z veseljem se pridružijo zanimivim projektom, same pa so bile nosilke že nekaj takih, ki so odmevali tako doma kot tudi širše. Iz pozabe spomina so obudile dve v občini Trebnje rojeni osebnosti – misijonarja Friderika Barago in operno pevko Vilmo Bukovec Kambič. Z vsakim projektom so se spoprijele na svojstven in inovativen način. Projekt BA-ČI (Baraga in čipka) je prinesel sladico Baragova rezina, Vilmin večer pa čudovite obleke s čipko, ki jih Žnurce rade oblečejo ob svečanih priložnostih.

Pričujoči zbornik, ki opisuje njihovo delo v preteklosti, naj bo tudi spodbuda za nove ideje in projekte v prihodnosti. Naj bo tudi povabilo vsem, ki se želijo naučiti klekljanja, da se pridružijo Žnurcam in skupaj z njimi ohranjajo našo kulturno dediščino in hkrati ustvarjajo nove, sodobne klekljane izdelke.

Drage Žnurce, naj vam kleklji lepo pojejo in še naprej ostanite trdno in aktivno jedro Društva Praetorium Latobiorum.

Nagovor ustanoviteljice

Marija Prosenik

Drage bralke, dragi bralci, spoštovane ustvarjalke, prijatelji čipke in kulture, pred vami je zbornik, ki ni le zapis dejavnosti in letnic, temveč pripoved o ljudeh, prostoru in času – vse pa povezuje tanka bela nit.

To je zgodba klekljarske skupine Žnurce, skupnosti, ki je iz ljubezni do tradicije ustvarila nekaj, kar presega rokodelstvo: ustvarila je del živega tkiva Trebnjega.

Ko smo se pred leti prvič zbrale okoli punklja, si nobena od nas ni predstavljala, kam nas bo vodila ta pot.

Na začetku je bilo nekaj prijateljic, nekaj klekljev in tiha želja, da ne bi ugasnilo znanje, ki so nam ga zapustile matere, babice in vse tiste spretne roke, ki so nekoč klekljale v svojih skritih sobah.

Danes, ko se ozremo nazaj, vidimo, da smo iz drobnih niti spletle veliko več kot le čipke – spletle smo mrežo prijateljstev, zaupnih pogovorov, razstav, projektov in sodelovanj, ki so ime našega kraja ponesla daleč preko meja občine.

Za nas je klekljanje postalo več kot tehnika in več kot hobi.

Je način življenja – trenutek tišine sredi hrupa sveta, prostor za zbranost, skupnost in notranji mir.

Ob punklju se učimo potrpežljivosti, sprejemanja napak, medsebojne pomoči in iskrenosti.

Vsaka čipka, ki nastane pod našimi rokami, v sebi nosi del naše zgodovine: pogovore ob čaju, smeh, skrbi, tihe molitve in upanja, ki se prepletajo z nitjo.

Ponosna sem, da nas je Občina Trebnje prepoznala kot del svojega kulturnega utripa.

Naše čipke danes krasijo razstavne prostore, cerkve, klekljarsko čajanko, protokolarna darila in posebne priložnosti.

Dotikajo se otrok v krožku Male Žnurce, bolnikov v zdravstvenem domu in oskrbovancev v Domu starejših občanov Trebnje, obiskovalcev v galerijah in gostov, ki v Trebnje pridejo prvič.

Vsakič, ko slišim, da nekdo ob čipki reče »to je iz Trebnjega«, začutim, da naša nit resnično povezuje.

Ta zbornik je moj osebni in hkrati hvaležen poklon skupnosti.

Posvečen je vsem članicam Žnurec – tistim, ki ste bile z menoj od prvih dni, in tistim, ki ste se nam pridružile kasneje. Vsem, ki ste zdržale dolge ure nad punkljem, prišle na vajo v dežju in snegu, pomagale pri pripravi razstav, čajank in projektov. Posvečen je tudi vsem, ki nas podpirate: Občini Trebnje, ustanovam, lokalnim društvom, OŠ Trebnje, Župniji Trebnje, prijateljem čipke po Sloveniji in v tujini. Brez vas bi bile naše čipke manj vidne, naš glas tišji.

Predvsem pa je ta zbornik izraz globokega prepričanja, da se tradicija ne ohranja s tem, da jo zapremo v omaro ali vitrino, temveč s tem, da jo delimo.

Da odpremo vrata, posodimo blazino, pokažemo prvo zanko otroku, razložimo zgodbo motiva, povabimo k sodelovanju.

Le tako čipka ostaja živa, kot stik med generacijami, kot vez med včeraj in jutri.

Naj bodo strani, ki jih držite v rokah, povabilo, da se za trenutek ustavite in prisluhnete ritmu klekljev.

Naj vam pokažejo, kako iz niti potrpežljivosti in dela zraste največje bogastvo – skupnost.

Ta zbornik je hvaležen pogled nazaj in obenem tiha obljuba, da bomo še naprej klekljale: za sebe, za Trebnje in za vse, ki v lepoti ročnega dela prepoznate dušo.

Nekaj misli o srečanju in sodelovanju

Mag. Mirjam Gnezda Bogataj, kustosinja, Mestni muzej Idrija

Še dobro se spomnim klica gospe Marije Prosenik v začetku leta 2021 in njene želje, da bi nas obiskala z nekaj kolegicami klekljaricami iz skupine Žnurce. Za Žnurce in njihovo dejavnost sem sicer že slišala pred tem. Obiska pa se ni dalo tako lahko realizirati, saj so za stranke takrat v javnih ustanovah veljali posebni »covid ukrepi«. No, pa smo se z maskami na obrazu kljub temu uspele srečati, dogovoriti in pregledati del vzorcev iz naše čipkarske zbirke. Marija Prosenik me je presenetila, saj je prišla že s popolnoma izdelano idejo o tem, kakšne vzorce potrebujejo za realizacijo njihovega projekta. In junija 2023 sem le teden dni pred našim Festivalom idrijske čipke prejela vabilo na Vilmin večer v Trebnjem. To je bil poseben dogodek. Zanimiv, razkošen, barvit, čustven in dodelan do zadnje podrobnosti. Posvečen sopranistki Vilmi Bukovec Kambič (1920–2016). Pravi preplet opere in klekljane čipke! Takšna je tudi naša skupna razstava *Čipka, odeta v simfonijo*, ki je zaživela leta 2024 v Mali galeriji na idrijskem gradu in s katero smo letos gostovali v Kambičevi galeriji v Metliki. Na še mnoga gostovanja in sodelovanja, drage Žnurce!

V veselje mi je sodelovati z vami.

Občina Trebnje

Mateja Zupančič, Občina Trebnje, ustanovna članica društva

Občina Trebnje leži v osrčju Dolenjske, v slikoviti pokrajini med griči, vinogradi in rekami Temenico ter Mirno. Njeno središče, mesto Trebnje, je živahno, a prijetno majhno mesto, ki združuje značilno dolenjsko toplino z razvitim občutkom za napredek in kulturo. Kraj, kjer se stikata tradicija in sodobnost, je prepoznaven po bogatem društvenem življenju, ustvarjalnih posameznikov in povezani skupnosti, ki zna ceniti svoje korenine.

Trebnje se prvič omenja že v srednjeveških virih, skozi stoletja pa je bilo pomembno obcestno in gospodarsko središče. Danes občina, ki obsega več kot 160 kvadratnih kilometrov in šteje več kot trinajst tisoč prebivalcev, predstavlja dinamičen prostor, kjer se razvijajo podjetništvo, turizem in kultura. Njena lega ob pomembni prometni povezavi med Ljubljano in Novim mestom jo umešča v samo središče dogajanja jugovzhodne Slovenije.

Kraj je danes prostor, kjer se ideje in pobude rojevajo s sodelovanjem. Kultura ima tu posebno mesto – vključuje od likovnih srečanj in galerije na prostem do raznovrstnih kulturnih društev, med katerimi izstopajo tudi skupine, ki ohranjajo stare obrti in ročne spretnosti. Ena takšnih so klekljarice klekljarske skupine Žnurce, ki s svojo ustvarjalnostjo in predanostjo dopolnjujejo kulturni mozaik občine ter dokazujejo, da se v Trebnjem dediščina ne ohranja le kot spomin, ampak kot živa nit sedanjosti.

Zgodovina in ustanovitev

Klekljarska skupina Žnurce je bila ustanovljena leta 2013 v okviru Kulturnega društva Trebnje. Pobudnica za ustanovitev skupine je bila vodja skupine, gospa Marija Prosenik, ki se je odločila naučiti nekaj novega in obiskala tečaj klekljanja v Centru za izobraževanje in kulturo Trebnje, kasneje

pa je svoje znanje nadgrajevala v šoli klekljanja v Idriji. Že od samega začetka se članice skupine zbirajo tedensko, izmenjujejo izkušnje in nadgrajujejo spretnosti. Z leti so se dejavnosti razširile – udeležujejo se tečajev, razstav, organizirajo delavnice in razvijajo lastne ustvarjalne projekte.

Razvoj dejavnosti in prepoznavnost

Žnurce redno obiskujejo tečaje in izobraževanja: med drugim klekljarsko šolo v Idriji, tečaje risanja avtorske čipke, izdelovanja lovilcev sanj z vpeto čipko, tečaje vstavljanja čipke v smolo. Dodatno skrbijo za izobraževanje novih članic in vključevanje mladih.

Skupina je sodelovala na številnih razstavah. Med pomembnejšimi je razstava ob 10. obletnici: 5. oktobra 2024 so Žnurce v galeriji v Zdravstvenem domu Trebnje odprle pregledno razstavo svojih del. Odmeven projekt, ki je potekal v sodelovanju z Mestnim muzejem Idrija, je bil tudi razstava *Čipka, odeta v simfonijo*. Na ogled je bila v Idriji od junija do septembra 2024. Poleg tega so Žnurce sodelovale v projektu *BA-ČI* («Eno je potrebno – Baraga in čipka kot niti sodelovanja»), v okviru katerega so razvile medgeneracijske delavnice, nov produkt – prvo trebanjsko sladico Baragove rezine, organizirale literarni natečaj in razstavo Baragovo življenje, vpeto v čipko, vse s ciljem povezovanja generacij in ranljivih skupin. Izvajale so Klekljarsko čajanko in še in še.

Ureditev lastnega prostora – Klekljarne

Ob desetletnici delovanja so Žnurce dobile lastni prostor, imenovan Klekljarna, na naslovu Baragov trg 1 v Trebnjem. Prostor je kot najem oz. dodelitev skupini v uporabo omogočila Občina Trebnje. Otvoritev prostora je bila simbolični trenutek, ki potrjuje pomen njihove dejavnosti za lokalno skupnost in omogoča boljše pogoje za ustvarjanje, druženje, razstavljanje in izobraževanje.

Pomen za lokalno skupnost

Klekljanje je tehnika, ki je v Sloveniji prepoznavna predvsem med klekljarskimi središči, kot sta na primer Idrija in Žiri, a Žnurce dokazujejo, da tudi Trebnje in

okolica bogato sodelujeta v tej tradiciji. S tem prispevajo k ohranjanju nesnovne kulturne dediščine, razvijajo znanje, vključujejo mlade in povezujejo generacije.

Leta delovanja so pokazala, da dejavnost ni le ustvarjalna, ampak povezuje ljudi: članice se srečujejo, sodelujejo in organizirajo delavnice za različne skupine (mlade, starejše, ranljive skupine). S tem prispevajo k socialni koheziji in kakovostnemu preživljanju prostega časa v skupnosti.

Razstave, sodelovanja, izdelava produktov in nastopi v lokalnem okolju prispevajo k prepoznavnosti Trebnjega in okolice kot kraja z bogatim ročnim ustvarjanjem. Z lastnim prostorom imajo tudi osnovo za nadaljnji razvoj dejavnosti in promocijo.

Za prihodnost je ključno, da znanje klekljanja ne ostane samo pri starejših članicah, temveč se prenese na mlajše generacije. Žnurce to razumejo, zato so pričele z izvajanjem krožka za otroke na OŠ Trebnje. Tako se krepi kontinuiteta dejavnosti.

Izzivi in načrti za prihodnost

Desetletje delovanja klekljarske skupine Žnurce je zgodba o vztrajnosti, ustvarjalnosti in povezanosti – med članicami, generacijami, institucijami in skupnostjo. Skupina je dokazala, da tudi manjša lokalna skupnost lahko razvije dejavnost, ki presega zgolj zabavo in hobi ter prispeva k ohranjanju kulturne dediščine, družbeni povezanosti in lokalni promociji.

Po zaslugi dolgoletnega delovanja so Žnurce zasluženo dobile lastne prostore, prejele priznanja in razširile svoj vpliv. Zato je prav, da v zborniku poudarimo njihovo zgodbo – kot navdih, kot primer dobre prakse in kot pot za prihodnje generacije.

Za njih gotovo velja geslo: ne le klekljati, temveč slediti niti, ki povezuje ljudi, zgodbe in skupnost.

Občina Trebnje

podeljuje

PRIZNANJE

Občine Trebnje

**Klekljarski skupini
Žnurce**

za izjemen prispevek k prepoznavnosti občine
z uspešno izvedbo projekta BA-ČI.

Trebnje, 22. junij 2020

Čipka

Čipka ne rabi le nitke,
v njej se prepleta srce,
se v čipki rojeva ljubezen
in rabi še zlate roke.

V čipki ljubezen ostaja,
četudi prah jo prekrije,
vedno blesti kakor žarek,
kot lice, ki dež ga umije.

V njej najdeš ure in ure,
cel kup neprespanih noči,
čipka ne da ti zaspati,
glej, trudne so njene oči.

Ko zadnji se vozal zaključi,
podoba iz nitk oživi,
ker veš, vsaka nosi lepoto
in paša so nam za oči.

Stanko Grl

Uvod

Ko v trebanjski večer vstopi tišina in se zasliši enakomerno trkanje klekljev, nastane prostor, v katerem čas izgubi svojo naglico. V tem prostoru se roke umirijo, pogled postane zbran, dih globlji. Iz gibov, ki se ponavljajo, se rojeva čipka. V njej so neštete ure, misli, pogovori, skrbi in veselje. V njej je nekaj, kar presega vsakodnevni korak in ostane tudi takrat, ko luč v delavnici ugasne.

Klekljarska skupina Žnurce je zrasla iz želje, da bi to čudovito ročno delo imelo svoj dom, svoje ime in svojo zgodbo. Od prvega srečanja leta 2013 do današnje Klekljarne na Baragovem trgu se je v Trebnjem oblikovala skupnost žensk, ki verjamejo v pomen ročnega dela, veliko vrednost kulturne dediščine in moč sodelovanja. V desetletju so iz skromnih začetkov, nekaj blazin, nekaj parov klekljev in preprostih vzorcev nastali projekti, razstave, čajanke, monografije, protokolarna darila in številne vezi z ljudmi doma in po svetu.

Ta zbornik je nastal kot odgovor na potrebo, da se vse to zapiše, uredi in ohrani. V njem so zbrane poti, po katerih je hodila skupina, od prvih učnih ur do državnih in mednarodnih priznanj. Besedila ne spremljajo le datumi in naslovi, temveč občutja, dvomi, odkrite napake, drobne zmage, trenutki skupne radosti in tihe žalosti za članicami, ki jih ni več med nami. Zbornik je zapis, ki se naslanja na fotografije, razstavne kataloge, članke, osebne zapiske in živo pripoved članic; vse to se prepleta v celoto, ki nosi ime Žnurce.

V njem se razkriva, kako je klekljanje v Trebnjem iz ljubiteljske dejavnosti preraslo v priznano nesnovno kulturno dediščino. Opisani so začetki skupine, ustanovitev Društva Praetorium Latobiorum, nastanek Klekljarne, sodelovanje z idrijsko čipkarsko šolo in drugimi strokovnimi institucijami, prelomna projekta BA-ČI in Vilmin večer, klekljarske čajanke Lesena čipka, razvoj linije nakita Karo, vključitev v svetovni kongres čipkarstva in pridobitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu. Posebna pozornost je namenjena tudi izobraževanju, krožku Male Žnurce, sakralnim čipkam, povezovanju z zeliščarji, čebelarji in drugimi rokodelci ter protokolarnim darilom, ki nosijo ime Trebnjega daleč preko meja občine.

V ospredju tega zbornika je vprašanje, kaj pomeni čipka za kraj in ljudi, ki v njem živijo. Kako vpliva na občutek pripadnosti, medgeneracijske odnose in pogled otrok, ki prvič primejo klekelj v roke, na obiskovalca, ki v galeriji obstane pred drobnim belim motivom in začuti, da pred njim stoji delo, ki je nastajalo v tihem vztrajanju. Vsako poglavje vabi k premisleku o tem, kako je mogoče s skromnimi sredstvi ustvariti bogato kulturno okolje, ki se opira na tradicijo in hkrati gleda naprej.

Pred bralcem je pripoved, ki je nastajala v skupnem dialogu. Članice so vanjo položile osebne spomine, strokovne razlage, zgodovinska dejstva in razmišljanja o prihodnosti. V besedilu se pojavljajo imena, ki so zaznamovala razvoj skupine, projekti, ki so oblikovali njen ugled, in kraji, v katerih so čipke našle svoje mesto.

Hkrati zbornik odpira prostor za nove strani, ki bodo šele nastale – z vsako novo nitjo, vsakim novim parom rok, ki se bo usedel k blazini.

Naj bo ta uvod povabilo, da se v naslednjih poglavjih ustavimo ob zgodbah, ki jih čipka ne more povedati sama, pa jih zato nosijo besede. Vse, kar sledi, je zapis poti, po kateri so Žnurce prišle od prvega srečanja do skupnosti, ki danes soustvarja identiteto Trebnjega in slovenske čipkarske dediščine.

Razstave v knjižnici – čipka med knjigami

Najprej so bile razstave v Knjižnici Pavla Golie Trebnje. Tam je klekljarska skupina Žnurce prvič stopila iz delavnice v javni prostor. Nekaj novih izdelkov je bilo razstavljenih v vitrinah in na panojih, med knjigami in v bralnih kotičkih. Klekljarice so jih predstavljale skupaj z drugimi ustvarjalci, ki v kraj prinašajo oblike ročnega dela, povezane z lokalnim okoljem.

Ko čipka zapusti delavnico in stopi pred oči bralcev, se njen »dih« spremeni. Takrat ne govori samo klekljarici, temveč tudi tistemu, ki se pred njo ustavi. Vsaka razstava je trenutek, ko tisoče drobnih zank spregovori brez besed – s svetlobo, senco in ritmom vzorca, ki vabi k tišini, spominu in notranjemu premoru. Knjižnica, v kateri so prisotne misli, zgodbe in znanje, je za takšno srečanje naraven prostor.

Knjižnica je postala prostor, kjer se znanje in umetnost srečata tiho in trajno – čipka ob knjigi, knjiga ob čipki. Vitrina z belimi prti, kazalkami in drobnimi motivi na hodniku ali ob izposojevalnem pultu bralcu sporoča, da tradicija ni skrita, ampak prisotna v vsakdanjem obisku. Človek pride po knjigo in se sreča z nitjo, ki nosi zgodbo kraja.

Razstave v knjižnici se navezujejo na konkretne vsebine. Ko so izšla literarna dela s skupnim naslovom *Zgodbe o dobrih ljudeh*, so spremljavo predstavljale čipke, ki so poudarile vsebino knjige, ki temelji na dobroti, sočutju in ustvarjalnosti. Ob dogodkih, posvečenih Baragi, so bile razstavljene čipke z motivi njegovega življenja, poti, knjig in znamenj, ki so v projektu BA-ČI dobili svoj oblikovni izraz. Ob večerih, ko je knjižnica obeležila spomin na sopranistko Vilmo Bukovec Kambič ali predstavila lokalno zgodovino, so čipke dodale

vizualno plast, ki je obiskovalcem ponudila dodatno izkušnjo.

Pomembno mesto imajo razstave, povezane z otroškim programom knjižnice. V času pravljичnih ur in tematskih tednov, ko se otroci srečujejo z zgodbami o naravi, domačih živalih, praznikih ali svetnikih, se v vitrinah pojavljajo ustrezni motivi. Tako se pri najmlajših poveže slušna in vidna izkušnja: zgodba, ki jo pripoveduje knjižničarka, in podoba čipke, ki jo otrok opazi med knjigami.

Razstave v Knjižnici Pavla Golie Trebnje so tudi prostor srečanja z rokodelskimi obrtmi drugih skupin. Žnurce se na njih predstavljajo kot del širše mreže lokalnih ustvarjalcev. V okviru rokodelskih predstavitev knjižnica obiskovalcem približa vez med knjigami,

rokodelstvom, zgodovino in sodobnim življenjem. Čipka je v tej zgodbi pomemben element, ki povezuje preteklo znanje in sedanje projekte.

V knjižnici nastaja tudi tihi arhiv razstav. Ta vključuje fotografije vitrin, sezname sodelujočih, spremna besedila in časopisne članke o dogodkih. Vse to utrjuje zavest, da so razstave ne le enkratni dogodki, ampak del zaporedja, ki oblikuje prepoznavno pot Žnurc. Vsaka nova postavitev se naveže na prejšnje in pripravi pot za prihodnje, na katerih se bodo spet srečali čipka, beseda in bralec.

Vsaka razstava v knjižnici je oblika pristnega in neposrednega dialoga z ljudmi naših krajev. Čipka v vitrinah ne nagovarja le poznavalcev, temveč tudi tiste, ki do sedaj z njo še niso imeli stika. Obiskovalec pride vrnit knjigo, pogleda v vitrino in se za trenutek ustavi. V tem trenutku čipka izpolni svoje poslanstvo: spregovori, ponudi vprašanje, prikljiče spomin na babico ali rodi željo, da bi nekdo ponovno vzel v roke kleklje.

Razstave v knjižnici so prvi javni dom Žnurc. Od tu so čipke potovale v galerije, muzeje, zdravstvene domove in cerkve. Knjižnica pa ostaja stalno sidrišče – prostor, kjer čipka in knjiga skupaj pripovedujeta zgodbo Trebnjega, njegove tradicije in ljudi, ki znajo v tišini v nitih videti kulturo, identiteto in prihodnost.

Čajanke – Lesena čipka

Klekljarska čajanka Lesena čipka je dan, ko se delo iz Klekljarne preseli v odprt prostor in med ljudi. Je srečanje čipke, lesa, čaja in skupnosti. V tem dogodku se združi vse, kar Žnurce živijo skozi leto: potrpežljivost dela, radovednost obiskovalcev, sodelovanje z rokodelci in uglašeno sodelovanje z občino in krajem.

Želja po čajanki je nastala iz pogovora članic. Čipko so želele predstaviti v njenem nastajanju, pri delu, ob klekljih, z ljudmi okrog mize. Hotele so dogodek, kjer se ne srečajo le izdelki, temveč tudi zgodbe, izkušnje in roke. Tako je leta 2017 nastala prva čajanka Lesena čipka pod okriljem društva in s podporo Občine Trebnje.

Prva čajanka je bila v Deželi kozolcev v Šentrupertu. Klekljarice so prišle iz Idrije, Žirov, s Koroške, Nove Gorice, Metlike, Trebnjega in drugih krajev. Med kozolci so razporedile blazine, kleklje, papirce in mize s čajem ter domačim pecivom. Zbrali so se obiskovalci, ki so želeli videti, kako nastaja čipka, in izvedeti, kje se jo poučuje, kdo prenaša znanje naprej in kako se vključuje v današnji čas. Na enem mestu so bili zbrani pogovori o tehnikah, spomini na prve učiteljice, opisi motivov in kratke zgodbe iz vsakdanjega življenja.

22. mar. 2017 • Sentrupert •

Hvala društvu trebanjskih klekljaric Žnurce, ki so nam z veliko pozitivne energije popestrile sprehod po Deželi kozolcev!

Poimenovanje Lesena čipka izpostavi vez med motiviko čipke in arhitekturo kozolcev. V ritmu lesenih konstrukcij se lepo berejo linije čipk. Dogodek je od začetka nosil izrazit poudarek na povezanosti čipke z lokalno pokrajino, dolensjimi griči, travniki in domačimi hišami.

Čajanka je kasneje dobila stalni dom pod Florjanovim toplarjem ob ribniku Blato v občini Trebnje, na Račjem selu. Prostor je zanesljiv okvir dogodka. Ob ribniku, pod toplarjem in med travniki nastaja prizor, v katerem se delo rok naravno poveže s pokrajino.

Pomemben del čajanke je tudi sodelovanje z oblikovalko avtorske

idrijske čipke Tino Koder Grajzar. Za vsako čajanko Žnurce pri njej naročijo dva nova papirca: enega z motivom slovenskega kozolca in enega z motivom trebanjskega podeželja ter dolensjske krajine. Na ta način čajanka živi naprej tudi po dogodku in ustvarja tiho zbirko motivov, ki vsako leto ohranja spomin na novo srečanje.

Na čajanki nastajajo majhne razstave. Čipke so obešene pod toplarjem, položene na mize ali razporejene ob vhodu. Obiskovalci se sprehajajo med blazinami in razstavnimi koticčki, gledajo delo rok, berejo kratka pojasnila, sprašujejo o času nastajanja in pomenu motivov. Na čajankah se pogosto srečajo čipke, ustvarjene prav za ta dogodek, čipke, ki so nastale v okviru projektov BA-ČI, Vilmin večer ali v sodelovanju z zeliščarji in čebelarji, ter dela, ki odražajo osebni razvoj posamezne klekljarice.

Lesena čipka je tudi srečevališče rokodelcev in lokalnih ponudnikov. Ob klekljarskih mizah so stojnice z medom, svečami, zelišči, čaji, domačim pecivom, pleteninami, glinenimi posodami in drugimi izdelki. Čipka spremlja te izdelke kot podlaga, dekorativni element ali motiv na embalaži. Obiskovalec z enim pogledom zajame zelišča, med, les in čipko ter začuti, da so vse te dejavnosti del povezanega kulturnega prostora.

K čajanki sodi tudi kulturni program. V ospredju je čipka, a dogajanje popestrijo tudi glasba, recitacije, kratka predstavitve zgodovine klekljanja, razlaga o nastanku motivov ter predstavitve sodelujočih skupin. Organizatorji vključijo lokalne kulturne ustvarjalce, šolske skupine, pevce, instrumentaliste in pripovedovalce. Program poteka z občutkom za čas in ljudi, da lahko obiskovalci spregovorijo kakšno besedo, opazujejo delo klekljaric in hkrati spremljajo umetniški del dogajanja.

Lesena čipka ima jasen kulturni pomen. Osvetljuje tradicijo klekljanja in kozolcev kot dveh pomembnih prvin identitete prostora. Čipka je prisotna v konkretni, živi praksi, kozolci pa kot arhitekturni okvir, ki ga ljudje še vedno uporabljajo in ohranjajo. Čajanka pokaže, da tradicija ni vezana na notranje prostore, temveč se dobro uresničuje tudi v naravnem okolju.

Dogodek ima močno družbeno razsežnost. Povezuje udeleženske iz različnih krajev, generacije, družine, lokalne prebivalce, obiskovalce in prijatelje od drugod. Srečujejo se izkušene klekljarice, začetnice in tisti, ki čipko prvič vidijo od blizu. V istem prostoru so otroci, ki na delavnicah preizkusijo prve zanke, ter starejše ustvarjalke, ki mirno nadaljujejo zahtevne motive. Na čajanki se ustvarijo nova prijateljstva in oblikujejo dogovori za sodelovanje, povabila na razstave in predlogi za skupne projekte.

Lesena čipka prispeva tudi k izobraževanju. Obiskovalcem, ki čipke ne poznajo, omogoči neposreden stik z delom in znanjem. Na čajanki dobijo razlago o osnovnih tehnikah, orodju, izboru niti, zasnovi vzorcev in o tem, zakaj je klekljanje vpisano v Register nesnovne kulturne dediščine in na Unescov seznam. Otroci, ki

sodelujejo v kratkih delavnicah, dobijo prvo praktično izkušnjo z nitjo in kleklji, odrasli pa si širijo razumevanje o vrednosti ročnega dela in časa.

Lesena čipka je prepoznana kot del kulturne podobe občine Trebnje. Lokalni mediji redno spremljajo dogajanje in o njem poročajo, občina dogodek navaja kot primer dobre prakse pri ohranjanju nesnovne kulturne dediščine in razvoju kulturnega turizma. V širšem prostoru Dolenjske je čajanka znana kot dogodek, ki na pregleden in prijazen način predstavi klekljanje, kozolce in lokalne ustvarjalce.

V prihodnosti Lesene čipke Žnurce načrtujejo mednarodna povabila klekljarskim skupinam, razstavo Čipka in les ter ureditev zbirke vseh avtorskih papircev, nastalih za čajanke. Zbirka papircev bo dragocen zapis motivov trebanjske in dolenjske pokrajine v čipkarski risbi.

Duh čajanke se odraža tudi v drugih dejavnostih: v letni pregledni razstavi v Galeriji Ana v Zdravstvenem domu Trebnje, v čipkarsko-filatelistični razstavi na pošti v Trebnjem, v povezavi z desetletnico Žnunc in obletnico vpisa klekljanja na Unescov seznam. Čajanka je del širše zgodbe, v kateri čipka vstopa v javne prostore, zdravstvo, prostor pošte, šole, galerije in cerkve.

Lesena čipka je »stalna nit«, ki vsako leto znova poveže Žnurce, goste, rokodelce, obiskovalce in kraj. V ritmu čajank se lepo kaže razvoj skupine in okolja, v katerem deluje: ideje se uresničujejo, izkušnje se prenašajo, ljudje se srečujejo in čipka ostaja prisotna v življenju Trebnjega in širše skupnosti.

BA-ČI in gostovanja v krajih po Sloveniji

Projekt BA-ČI je poglavje, v katerem se zgodba Žnurca sreča z zgodbo Friderika Ireneja Barage in prostor Trebnjega poveže s širšim slovenskim in evropskim prostorom. Ime, ki ga nosi projekt – BA-ČI, zloženo iz BA (Baraga) in ČI (čipka) –, je preprosto in jasno. V sebi združuje življenje misijonarja, njegovo pot in delo ter ročno spretnost trebanjskih klekljaric, ki Baragovo dediščino vpnejo v pripoved o čipki.

Projekt *Eno je potrebno – Baraga in čipka kot niti sodelovanja* je bil potrjen na drugem javnem pozivu LAS STIK in sofinanciran iz evropskih sredstev (EKSRP). Prijavitelj je bila Občina Trebnje, izvajalka pa klekljarska skupina Žnurce v sodelovanju s Kulturnim društvom Trebnje. Že sama zasnova projekta pove, da zajema kulturno, izobraževalno in turistično vsebino, povezano v jasno celoto. Cilj je bil natančno oblikovan: povezati kulturno dediščino Friderika Ireneja Barage in lokalno rokodelstvo ter iz tega srečanja razviti nove poti sodelovanja, prepoznavnosti in ustvarjalnosti.

Baragova osebnost – učen, sočuten, zavezan ljudem – je v projektu dobila novo razsežnost. Besede, knjige, misijonske poti, zemljevidi in zgodovinski podatki so se prepletli z nitmi, vzorci in čipkarskimi rešitvami. V čipkah se odraža spoštovanje do njegove življenjske poti, do njegove duhovnosti in povezovalne vloge, ki jo ima v slovenskem prostoru.

Projekt je zajemal tri osrednje vsebinske sklope, ki so skupaj tvorili celovito zgodbo: razvoj inovativnega produkta, razstavno dejavnost in literarni zbornik.

Razvoj inovativnih produktov – Baragova rezina

V okviru projekta se je rodila Baragova rezina. Gre za slaščico s premišljeno razvito recepturo in prepoznavnim zunanjim videzom. Recept je nastal v sodelovanju z lokalnim slaščičarskim mojstrom, Žnurce pa so sodelovale pri snovanju vizualne podobe.

Na vrhu rezine je sladkorna čipka, ki se povezuje z Baragovim logotipom, obogatim z listom vinske trte in grozdom.

Baragova rezina ni bila prisotna le v času trajanja projekta. Obiskovalci se z njo srečujejo na dogodkih v Trebnjem, na prireditvah v občini in v ponudbi lokalnih gostincev. Vsaka rezina nosi v sebi zgodbo o povezavi med Barago in čipko ter odpre pogovor o tem, kako se duhovna, kulturna in kulinarična dediščina srečujejo v skupnem izdelku.

Razstava Baragovo življenje, vpeto v čipko

Osrednji vidni del projekta je bila razstava *Baragovo življenje, vpeto v čipko*. Nastala je v Baragovi galeriji v Trebnjem in je povezana z obsežnim ustvarjalnim delom Žnurc ter drugih klekljaric iz Slovenije.

Na razstavnih panojih in v vitrinah je bilo prikazanih več kot 300 čipk. Motivi na čipkah sledijo Baragovemu življenju in delu: zemljevidi njegovih poti, naslovi knjig, datumi pomembnih dogodkov, citati, simboli misijonskih krajev in duhovne vsebine. Vsaka čipka nosi del zgodbe, ki jo obiskovalec spozna v kombinaciji s spremnimi besedili, fotografijami in razstavnim konceptom.

Razstava ni ostala vezana le na Trebnje. Gostovala je v Žužemberku, Dolenjskih Toplicah, v Muzeju krščanstva na

Slovenskem v Stični, v Stražišču pri Kranju in Žireh. V vsakem kraju je bila postavljena v dialogu z lokalnim prostorom: v Žužemberku z reko Krko in gradom, v Dolenjskih Toplicah z zdraviliško tradicijo, v Stični z bogatim samostanskim izročilom, v Stražišču pri Kranju in Žireh s tamkajšnjimi skupnostmi in njihovim razumevanjem Barage.

Po razstavah so potekala vodstva, organizirani pa so bili tudi pogovori, predstavitve in delavnice. Klekljarice so obiskovalcem razlagale potek nastajanja čipk, razloge za izbiro motivov, povezavo med Baragovim življenjem in posameznimi vzorci. Obiskovalci so si zapisovali vtise v knjige gostov, postavljali vprašanja in delili osebne spomine ter doživljanja, povezana z Barago. Razstava je na ta način presegla raven vizualne postavitve in postala prostor srečanja med ljudmi, zgodbami in nitmi.

Gostovanja po različnih krajih so utrdila prepoznavnost Žnurc in projekta BA-ČI v slovenskem prostoru. Razstava je oblikovala pot, po kateri je Trebnje vstopilo v kulturne programe drugih občin. Povezave, vzpostavljene ob teh gostovanjih, so odprle vrata za nadaljnja sodelovanja in nove razstavne projekte ter spodbudile obisk trebanjske Klekljarne.

Literarna dela Zgodbe o dobrih ljudeh

V sodelovanju z Občino Trebnje in pisateljico Mileno Miklavčič je v okviru projekta nastal literarni zbornik *Zgodbe o dobrih ljudeh*. Knjiga je izšla leta 2019 in prinaša obsežno zbirko zgodb, pesmi, razmišljanj in pričevanj o ljudeh, ki prinašajo dobro v svoj prostor.

Zbornik je nastajal vzporedno s pripravo in postavitvijo razstave ter projektom inovativnega produkta. Žnurce so prispevale svoje poglede in svoje razumevanje sveta, v katerem delujejo. S tem se je zgod-

ba o čipkah prelila v besedno obliko in se povezala z literarnim ustvarjanjem. Knjiga dopolnjuje razstavo in Baragovo rezino, saj v pisani besedi odraža iste vrednote: sočutje, vztrajnost, odprtost in spoštovanje.

Zbornik je tudi dokument časa. V njem so zbrani glasovi ljudi, ki delujejo v Trebnjem in širše, ter odslikava vrednost dobrote, dela za skupnost in zavesti, da se kulturna dediščina ohranja v konkretnih dejanjih.

Odmev projekta in pomen za Žnurce ter Trebnje

Projekt BA-ČI je jasen prikaz, kako se čipka povezuje z duhovno, kulturno, izobraževalno in turistično ravno življenja v kraju. Občina Trebnje je Žnurce nagradila s priznanjem za

uspešno izvedbo, lokalni mediji so projekt predstavili in spremljali, obiskovalci razstav in prireditev pa so v svojih odzivih poudarjali povezanost vsebin, ki jih ne srečujejo pogosto v isti zgodbi.

Za Žnurce je BA-ČI potrditev, da njihova čipka nosi vsebino. V vzorcih ni prisoten le estetski vidik, temveč tudi misel, zgodba, identiteta. Projekt je okrepil njihovo zaupanje v lastno ustvarjalno vizijo in utrdil partnerski odnos z Občino Trebnje, Kulturnim društvom Trebnje, Baragovo galerijo in drugimi sodelujočimi institucijami.

Gostovanja razstave po Sloveniji so omogočila, da je trebanjska čipka dosegla ljudi, ki Trebnjega do takrat niso poznali. Ob čipkah in spremljevalnih besedilih so spoznali Barago, Žnurce, zgodbo o BA-ČI in del kulturnega utripa Dolenjske.

BA-ČI je v zgodbi Žnurec poglavje, v katerem so čipke dobile nalogo, da v svojih zankah povzamejo življenje človeka, ki je svoje poslanstvo uresničeval na drugih celinah, in ga vrnejo v kraj, iz katerega je odšel. V tem poglavju se Trebnje pokaže kot prostor, ki zna prisluhniti dediščini, jo povezati z rokodelstvom in hkrati predstaviti ljudem na način, ki je vpet v vsakdanji kulturni ritem.

Karo – naša blagovna znamka

Med razvijanjem projektov in načrtovanjem razstav se je v Klekljarni vedno znova pojavljalo vprašanje, kako čipko še tesneje povezati z vsakdanjim življenjem. Iz tega razmišljanja se je rodila linija nakita Karo: kolekcija čipk, ki je postopoma postala tudi prepoznavna blagovna znamka Žnurc in Trebnjega.

Ime Karo izhaja iz osnovnega geometrijskega lika, romba oziroma kareja, ki je v čipkarski tradiciji pogosto prisoten: v mrežah, križanjih diagonale, ritmu prepletanja niti. Za Žnurce ta oblika predstavlja preprost, jasen okvir, iz katerega lahko nastane veliko variacij. V njej prepoznajo red, ravnotežje in mirno strukturo, na katero se naslanja ustvarjalni izraz.

Papirce za kolekcijo je oblikovala Tina Koder Grajzar. V njih je geometrijsko jedro nadgrajeno z mehкими linijami, drobnimi poudarki in možnostjo barvnih rešitev. Vzorec ostaja čitljiv, hkrati pa dopušča svobodo pri izbiri niti, gostote, dolžine in kombinacij. Žnurce so se lotile izvedbe na način, ki ga dobro poznajo: z natančno roko, s potrpežljivim preizkušanjem in z mislijo na tistega, ki bo nakit nosil.

Nastala je linija unikatnih kosov – ogrlice, uhani, broške –, v katerih se klasična čipkarska tehnika sreča s sodobnim oblikovanjem. Nakit Karo je klekljan iz finih niti, pogosto vpet v kovinske ali tekstilne nosilne elemente, včasih dopolnjen z diskretnimi dodatki. Vsak kos nosi prepoznavno strukturo kareja, ki postane znak, da gre za izdelek iz trebanjske Klekljarne.

Karo je hitro našel svoje mesto na razstavah, v galerijah, na festivalih rokodelstva in v protokolarnih darilih. Pogosto ga nosijo same članice Žnurc na otvoritvah, predstavitev, čajankah in strokovnih srečanjih. Ko obiskovalec opazi čipkasto broško, uhanе ali ogrlico v obliki kareja, se sreča z vidnim znamenjem njihovega dela. Nakit je tako postal del osebne podobe klekljaric in hkrati diskretna predstavitev društva.

V sodelovanju z Občino Trebnje je linija Karo postala del nabora protokolarnih daril. Pri izbiri daril za goste, partnerje, sodelujoče v projektih in obiskovalce dogodkov se čipkasti nakit pojavlja kot poseben poudarek. Kosi Karo spremljajo uradne dopise, publikacije, lokalne dobrote ali druge izdelke s trebanjskim značajem. Obdarovanec v roke prejme predmet, ki ni serijski izdelek, temveč ročno izdelan znak kraja: čipko, zasnovano in s klekljano v Trebnjem.

V Klekljarni je nakit Karo stalno prisoten. Del vitrin je namenjen prikazu različnih izvedb kolekcije: od prvih poskusov do novejših kosov, ki prikazujejo razvoj linije. Ob obiskih skupin, turistov in šol Žnurce predstavijo tudi nastanek nakita Karo: od risbe na papircu, izbire niti in barv do tehničnih rešitev, kako čipko uokviriti v nosljiv predmet. Nakit je pogosto prva točka, kjer se obiskovalec zave, da čipka ni samo del prtov in slik.

Karo je tudi notranji znak pripadnosti. Članice Žnurc ga razumejo kot skupno ime, ki jih povezuje. Ko klekljajo nakit za razstavo, darilo ali osebno rabo, vedo, da soustvarjajo prepoznaven del podobe svojega društva. Linija Karo je

jasen vizualni element, zaradi katerega so Žnurce v širšem prostoru zlahka prepoznane.

V prihodnjih letih bo linija Karo naravno umeščena v nove načrte. Načrtuje se tematske kolekcije, povezave z drugimi rokodelci (npr. z zlatarskimi, tekstilnimi ali keramičarskimi delavnicami), sodelovanja v okviru oblikovalskih projektov in vključevanje motiva v grafično podobo publikacij. Ob tem ostaja bistvo nespremenjeno: ročno klekljana čipka v obliki kareja, nastala v Klekljarni na Baragovem trgu, kot jasen in tih znak, da ima Trebnje svojo nit in svoj odraz čipke.

Karo je zato poglavje, v katerem se čipka pokaže kot blagovna znamka – kot prepoznaven, celovit izraz dela Žnurc, povezan z njihovo zgodbo, krajem in ljudmi, ki ga nosijo.

Znanje, potrjeno s strani stroke

V zgodbi Žnurc ima formalno priznanje znanja posebno težo. Izkušnost, ki se je leta gradila ob blazinah, je dobila tudi uradno potrditev. Tako so se v delovanju skupine naravno izoblikovala dva stebra strokovnosti: nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) in geografsko poreklo idrijska čipka.

Nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) – klekljanje kot poklic

Z rastjo skupine se je pokazala potreba, da se znanje, ki ga članice vsakodnevno uresničujejo v praksi, prizna tudi v formalnem okviru. Da bi svoje delo umestile na poklicno področje in ga postavile ob bok drugim mojstrstvom rokodelske tradicije, so se nekatere odločile za zahtevno pot – preverjanje in potrjevanje nacionalne poklicne kvalifikacije za klekljarico.

Tri članice Žnurc so uspešno opravile postopek pridobitve NPK. Certifikat, ki so ga prejele, potrjuje njihove tehnične spretnosti ter poglobljeno razumevanje materialov, tehnik, vzorčnikov in zakonitosti klekljanja. V ozadju so ure načrtovanja, izdelave vzorcev, priprave izdelkov za komisijo, urejanja dokumentacije in zbranega dela za izpit.

NPK ni zgolj listina, spravljena v mapo. Je javno priznanje, da je klekljanje strokovno zahtevno področje, ki presega okvir prostočasne dejavnosti. Izdelava čipke zahteva natančnost, poznavanje tehnoloških postopkov, razumevanje strukture vzorca ter odgovoren odnos do tradicije, ki jo vsaka nova čipka nadaljuje.

S pridobljenimi NPK se je v društvu utrdila zavest, da vsako učenje, ki poteka v Klekljarni – od osnovnih prijemov do zahtevnejših vzorcev –, stoji na strokovni podlagi. Mentorice, ki vodijo skupine, ne prenašajo le osebne izkušnje, temveč znanje, ki je bilo presojano in potrjeno v okviru nacionalnih standardov. To daje težo tako delu znotraj društva kot tudi sodelovanju z zunanjimi partnerji: šolami, ustanovami, v okviru projektov in razpisnih programov.

NPK v življenju Žnurc pomeni, da je klekljanje prepoznano kot poklic. V praksi se to odraža pri pripravi razstav, v vodenju delavnic in svetovanju, pri snovanju novih motivov,

sodelovanju z oblikovalci in vključevanju čipke v protokolarna darila. Kjer se v javnosti pojavi čipka Žnurc, stoji za njo delo ljudi, ki svoje znanje razumejo tudi kot strokovno odgovornost.

Geografsko poreklo: klekljana čipka v trebanjskem prostoru

Srce slovenske čipkarske tradicije je v Idriji. Tam se je skozi stoletja oblikoval prepoznaven način klekljanja, ki je dobil oznako geografskega porekla idrijska čipka. Ta oznaka zagotavlja, da je izdelek narejen v skladu z jasno določenimi pravili: z ustreznimi materiali, značilnimi tehnikami, prepoznavnimi motivi in po standardih, ki jih je oblikovala zgodovina.

Dve članici Žnurc sta opravili vse tri stopnje usposabljanja, potrebne za pridobitev certifikata za označevanje izdelkov z geografskim poreklom idrijska čipka. To pomeni, da sta se natančno seznanili z zahtevami, ki jih postavlja idrijska tradicija, z dokumentacijo, pregledom vzorcev in oceno izvedbe.

Certifikat geografskega porekla je potrditev, da klekljarica obvlada vse tiste elemente, ki so za idrijsko čipko bistveni: notranjo logiko vzorca, prepoznavne tehnike, natančnost pri izvedbi in spoštovanje zaščitene pravil. Ko nastane čipka, ki nosi oznako idrijska čipka, je jasno, da je v njej navzoč del zgodbe, ki se je v Idriji razvijala več stoletij.

V Trebnjem geografsko poreklo idrijska čipka odpira prostor za ustvarjalni dialog. Žnurce se povezujejo z Idrijo, Čipkarsko šolo Idrija in muzejem na gradu Gewerkenegg, kjer hranijo papirce, risbe in zapise Zorke Rupnik. Njeni papirci, risbe in zapisi so dragocen vir znanja: v njih je zbrana pot od prve črte na papirju do končane čipke, vključujejo načrtovanje ravnotežja in reševanje tehničnih izzivov.

Trebanjske klekljarice se k tem papircem vračajo pri pripravi vzorcev. Ob njih razumejo logiko idrijske čipke in jo prepletajo

s svojo motiviko – z zgodbami Dolenjske, s podobami kozolcev, Barage, Temenice, sakralnih motivov in opernih linij iz projekta Vilmin večer. Idrijska disciplina in trebanjska motivika skupaj ustvarjata čipke, v katerih sta hkrati prisotna tradicija in izraz kraja, v katerem nastajajo.

Ko čipke Žnurec razstavljajo v Mestnem muzeju Idrija, kot npr. na pregledni razstavi *Simfonija, odeta v čipko* na gradu Gewerkenegg, nastane lep krog. Idrija kot zibelka čipke sprejme dela, ki prihajajo iz Trebnjega, Trebnje pa v svojih čipkah nosi del idrijske strokovnosti in njene zgodbe.

Identiteta klekljarske skupine Žnurce

NPK in geografsko poreklo idrijska čipka sta za Žnurce naravno povezana. Prvi potrjuje, da je klekljanje strokovno zaokrožen poklic, geografsko poreklo pa, da je del tega znanja vpet v specifično, zgodovinsko oblikovano tradicijo. Oboje se dopolnjuje v vsakodnevem delovanju društva.

Ko mentorica z NPK vodi krožek Male Žnurce, se v njenem delu odraža preverjeno znanje. Ko članica z opravljenimi stopnjami za geografsko poreklo razvija vzorec, se zaveda, kje so meje idrijske tradicije in kje se začenja prostor za avtorske rešitve.

V ozadju ostaja ena sama nit: spoštovanje do znanja. Znanje ni razumljeno kot nekaj, kar ima posameznica sama zase, temveč kot skupna vrednota, ki jo je mogoče deliti, razvijati in prenašati naprej. NPK in geografsko poreklo to zavest podpreta in utrdita.

Trebnje je v tej luči prostor, v katerem se srečata dolenjska ustvarjalnost in tradicija klekljane idrijske čipke. V Klekljarni se prepletajo rokopisi papircev, delavnice, razstave, projekti, otroške ure klekljanja in protokolarna darila. V vsem tem je navzoča odločitev, da se čipka razvija v skladu s stroko in s spoštovanjem do izvora.

Poglavje o NPK in geografskem poreklu je zato tudi poglavje o odgovornosti. Žnurce z vsakim novim projektom, vsako razstavo in vsako učno uro potrjujejo, da svoje delo razumejo kot del žive dediščine, ki je strokovno podprta, jasno umeščena v prostor in odprta za prihodnost.

Klekljarna, galerija in estetika

Praetorium Latobiorum, latinsko ime Trebnjega, ima v zgodbi Žnunc prostorsko oporo v Klekljarni v Trebnjem na Baragovem trgu 1. Tu ima društvo po zaslugi Občine Trebnje svoj dom. Klekljarna je delavnica, galerija, učilnica in prostor srečevanj. V njej se vse niti, o katerih pripovedujejo projekti, razstave, čajanke in krožki, združijo v eno sliko.

Prostor je urejen z mislijo na dostopnost. Vstop omogoča klančina, notranjost je zasnovana za uporabnike invalidskih vozičkov, razporeditev miz in blazin pa obiskovalcu omogoča, da spremlja delo od blizu. V Klekljarni so taktilni predmeti – čipke, niti, vzorci in kleklji. Obiskovalec jih lahko prime v roke, občuti težo in strukturo, relief in gostoto zank. Čipka ni omejena na okvir ali vitrino, temveč deluje izkustveno.

Ko obiskovalec odpre vrata, vstopi v prostor, v katerem čas poteka v ritmu klekljev. V zraku so prisotni les, lan, papir, čaj in pogovor. Na stenah visijo čipke. Nekatere ostajajo dlje, ker so postale mejniki, druge se menjajo glede na projekte in razstave. Prostor je oblikovan z mislijo na toplino in jasnost: lesene police, steklene vitrine, lanene zavese, svetloba, ki nežno pade na bele niti, in koticiki, namenjeni premišljenim tematskim postavitvam.

Klekljarna je zasnovana kot majhna galerija z jasno notranjo logiko. V njej se prepletajo trije sklopi:

- *Čipka kot tradicija:* klasični vzorci, tradicionalne tehnike, motivi, ki nosijo spomin na Idrijo, stare papirce in osnove šole klekljanja.
- *Čipka kot umetnost:* sodobnejše kompozicije, barvne čipke, prostorske postavitve, dela, ki nastajajo v dialogu z glasbo, zelišči, arhitekturo in drugimi področji.
- *Čipka kot zgodba:* cikli, povezani s projekti, kot so BA-ČI, Vilmin večer, Lesena čipka, sakralni motivi, protokolarna darila, Temenica, levček in druge vsebine, ki izhajajo iz identitete Trebnjega.

Ta dela ustvarjajo notranji ritem Klekljarne. Ob njih obiskovalec razume, da čipka ni le tehnika, temveč tudi izraz osebne in skupinske estetike. Vsaka zanka ima svoje mesto, vsaka praznina med nitmi nosi pomen in dih.

Klekljarna je tudi galerija projektov. Na stenah so cikli čipk, ki pripovedujejo o:

- Baragovi zgodbi in projektu BA-ČI,
- Vilminem večeru in razstavi *Čipka, odeta v simfonijo*,
- klekljarski čajanki Lesena čipka in motiviki kozolcev,
- sakralnih motivih, namenjenih cerkvam in romarskim središčem,
- protokolarnih darilih z motivi Temenice, levčka, Herkula in fibule v obliki pava.

Postavitve so premišljene. Čipke, fotografije, besedila, programi prireditvev in drobni predmeti iz projektov (npr. Baragova rezina v dokumentarni obliki, ovitki z znamkami, katalogi razstav) so razporejeni tako, da obiskovalec začuti celoto. Galerija ne kaže le posameznih izdelkov, temveč tok dela v času.

Estetika prostora se naslanja na materiale, ki so blizu čipki: les, lan, papir, steklo. Vitrine ne ustvarjajo distance, temveč spoštljiv okvir. Bele stene sprejmejo svetlobo, ki poudari strukturo niti. V vogalih so manjši ambientni – npr. koticček sakralnih čipk, kjer oltarni prti in križi tvorijo mirno, zbrano celoto, ali del, posvečen zeliščem, kjer čipke spremljajo posušene rastline, zeliščne vrečke in fotografije s festivalov.

Klekljarna je tudi informacijska točka za obiskovalce, ki raziskujejo sakralno in romarsko dediščino Trebnjega in okolice. Tu dobijo informacije o Zaplazu, župnijski cerkvi Marijinega vnebovzvetja v Trebnjem ter drugih cerkvah in kapelah. Estetika prostora v tem kontekstu ni le vizualna, temveč tudi vsebinska: čipke s sakralnimi motivi (prtički, manjši prti, križi in simbolni ornamenti) dopolnjujejo razlage o krajih in duhovni podobi območja.

V Klekljarni potekajo delavnice, predavanja, notranja izobraževanja, srečanja projektnih skupin in pogovori

z obiskovalci. Prostor se hitro prilagodi različnim situacijam.

V enem od kotičkov je urejena stalna postavitev, posvečena sakralnim čipkam in spominu na klekljarice, ki so zaznamovale pot skupine. Občasno tam zagori sveča. To poglobi občutek, da je prostor namenjen tudi tihim trenutkom, premisleku in spoštovanju.

Klekljarna je hkrati delavnica in galerija. V njej se prepletata proces in rezultat. Obiskovalec vidi čipko na steni in hkrati delo na blazini. Estetika ni ločena od nastajanja; nastajanje je del estetike. V tej povezanosti se razkriva bistvo trebanjske Klekljarne: čipka kot prisotna, živa in vidna umetnost, zasidrana v prostoru, ki spoštuje tradicijo in jo oblikuje v jasno, urejeno, harmonično celoto.

Vilmin večer in Čipka, vpeta v simfonijo

Projekt Vilmin večer je nastal v spomin na sopranistko Vilmo Bukovec Kambič (1920–2016), rojeno v Trebnjem, dolgoletno prvakinja ljubljanske Opere. Žnurce so želele, da bi se njen glas nadaljeval v čipki – v niti, v kateri je prisoten ritem glasbe, se odslikava odrska prisotnost in notranja zbranost umetnice.

Dogodek, pripravljen v sodelovanju z Občino Trebnje in s podporo LAS STIK Dolenjska, je preoblikoval dvorano v prostor glasbe, pripovedi, čipke in luči. Klekljarice so se odločile, da bodo dale sešiti večerne obleke in jih same okrasile s čipko. Vsaka je izbrala kroj, zasnovala vzorec in se odločila, kje bo čipka sledila liniji telesa, kje bo poudarila ramena, izrez, hrbet ali rokave. Obleke so bile obogatene z motivi, povezanimi z glasbo, odrom, dihom in notranjim doživljanjem poslušanja. Vilmin večer je pokazal, da čipka živi tudi na telesu, v gibu in prisotnosti – da spremlja pesem, besedo in pogled občinstva.

Za ta projekt je bilo ključno sodelovanje z Mestnim muzejem Idrija, ki hrani zapuščino risarke čipk Zorke Rupnik. Na gradu Gewerkenegg so Žnurcam omogočili vpogled v njene papirce, risbe in zapise, v katerih je predstavljena celotna pot od prve črte na papirju do končane čipke. V arhivu so v miru opazovale kompozicijo, razmerja med polnostjo in praznino, logiko linij, ki vodijo nit, in prepoznavale način, s katerim je Zorka Rupnik oblikovala avtorsko idrijsko čipko.

Izbran je bil nabor vzorcev, primernih za obleke: motivi z mehкими valovi, jasnimi poudarki, ritmiziranimi linijami, ki sledijo gibanju telesa in glasbe. Klekljarice so tem risbam natančno sledile, jih po potrebi prilagodile dolžini in širini tekstilne površine in ob tem ohranjale spoštovanje do rokopisa risarke. Papirci Zorke Rupnik so tako iz muzejske zbirke vstopili v živ ustvarjalni proces in postali del trebanjske zgodbe. Idrija je v sodelovanje prinesla svoje znanje, zgodovino in risbo, Trebnje pa svojo skupnost, motiviko in novo pripoved.

Vilminemu večeru je naravno sledila razstava *Čipka, odeta v simfonijo* v Mali galeriji Mestnega muzeja Idrija na gradu Gewerkenegg. Postavitev je združila čipke, nastale za obleke, druge z glasbo navdihnjene vzorce ter dokumentarne spremljevalne materiale: fotografije, programe, zapise o projektu in življenju Vilme Bukovec Kambič. V razstavnih prostorih so obiskovalci srečali čipke z motivi notnih črt, violinskega ključa, valovanja melodije in diha, subtilne geometrije, ki sledi strukturi glasbene fraze. Čipka je v tem kontekstu delovala kot vizualna partitura – vzorec z lastnim ritmom, tišina med nitmi kot prostor za poslušanje. Kustosinja mag. Mirjam Gnezda Bogataj je ob odprtju poudarila, da čipke Žnurc izražajo spoštovanje do tradicije in hkrati jasno prisotnost časa, v katerem nastajajo: v njih opazimo natančnost tehnike, občutek za mero in zavestno odločitev, da čipka nagovori obiskovalca kot umetniško delo, povezano z glasbo in življenjem. Dolenjske klekljarice so se na ta način predstavile v središču slovenske čipkarske tradicije, Idrija pa je v razstavi prepoznala verodostojen, avtorski prispevek skupine, ki svojo pot gradi na dialogu med lokalno ustvarjalnostjo in idrijsko šolo.

Razstava je dobila nadaljevanje v Kambičevi galeriji v Metliki, kjer se je zgodba Vilme Bukovec Kambič vrnila v prostor družinskega spomina. Čipke iz ciklov *Vilmin večer* in *Čipka, odeta v simfonijo* so bile postavljene ob portretih, dokumentih, programih opernih predstav in izbranih odlomkih iz repertoarja. Metliška postavitve je razkrila intimno razsežnost projekta: obiskovalec je stopil med čipke, ki nosijo glasbeno tematiko, in med dokumente, ki razkrivajo umetniško življenjsko pot. Ob odprtju

je nastopila sopranistka Jerica Steklasa iz Trebnjega, ki je zapela arije iz repertoarja Vilme Bukovec Kambič. Glas, ki je napolnil galerijo, in čipke na stenah so ustvarili celoto – v prostoru je bilo prisotno občutenje, da se spomin na umetnico zapisuje v zvok in v nit. V

knjigi vtisov je obiskovalka zapisala, da v galeriji ob gledanju čipk in njihove strukture sliši Vilmin glas.

V tej zgodbi imata Vilma Bukovec Kambič in Zorka Rupnik posebno mesto. Ena vanjo prinaša glas, oder, operno umetnost in povezavo s Trebnjim, druga risbo, papirce, likovno zasnovo idrijske čipke in vez z Idrijo. Žnurce obe sledi povezujejo v svoj ustvarjalni tok. S projektom *Vilmin večer*, sodelovanjem z Mestnim muzejem Idrija, razstavo na gradu Gewerkenegg in postavitvijo v Kambičevi galeriji Metlika je nastal jasen lok med tremi kraji: Idrija, Trebnje in Metlika so povezani z nitjo čipke, spominom na glas in risbo.

Male Žnurce in OŠ

V Trebnjem se je zgodaj pokazalo, da zgodba čipke ne sme ostati samo med odraslimi. Ob delu v Klekljarni in pri projektih je dozorela misel, da potrebujejo otroci svoj prostor, svoj čas in svojo pot v svet klekljanja. Tako je na Osnovni šoli Trebnje nastal krožek Male Žnurce.

Krožek ni le interesna dejavnost, temveč vez med šolo, Klekljarno in živo tradicijo. Otroci ne spoznavajo samo tehnik, temveč tudi potrpežljivost, lepoto ročnega dela in pripoved o kraju, v katerem živijo.

Prvi koraki - učiteljice, učenke, prijateljice

Po prvih spodbudah se je kmalu začel izvajati krožek Male Žnurce, ki ga obiskujejo otroci iz Osnovne šole Trebnje. Mladi se tam učijo osnov klekljanja, predvsem pa spoznavajo potrpežljivost in lepoto ročnega dela. Za mnoge je to prva izkušnja ustvarjanja nečesa s svojimi rokami, za nekatere pa začetek poti, ki jih spremlja skozi življenje.

Ure klekljanja potekajo v ritmu šolskega leta. Mentorici, članici Žnurc, ju vodita skozi prve zanke, preproste mreže do prvih izdelkov. Občasno ob njih sedijo tudi starejše klekljarice, ki po potrebi priskočijo na pomoč, razložijo drugačen prijem, pokažejo drobno skrivnost, ki so jo nekoč same prejele od svojih učiteljic.

V tem krogu nastajajo prve čipke, včasih še nepravilne, vedno pa iskrene. V njih je zbrana želja po ustvarjanju. Otroci doživijo, kako se iz njihovega truda rodi vidni rezultat, ki ga lahko vzamejo domov, pokažejo staršem, podarijo babici ali razstavijo v šoli. S tem se krepí občutek ponosa in pripadnosti ter spoznanje, da se tudi v njihovem kraju dogaja nekaj posebnega in da so del te zgodbe.

Krožek je za Trebnje več kot ena od šolskih dejavnosti. V njem se srečujejo učiteljice, učenke, prijateljice. Mentorici sta članici Žnurc in učiteljici, ki poznata šolski ritem, potrebe otrok in dinamiko razreda. Otroci prinašajo radovednost, vprašanja, hitre prste in odprt pogled. Starejše klekljarice, ki včasih sodelujejo pri urah ali pripravah razstav, vnašajo mir, izkušnje in zgodbe iz svojega otroštva.

Male Žnurce – otroci čipke v šoli

Po daljšem obdobju, v katerem se klekljanja v šoli ni poučevalo, je Osnovna šola Trebnje v sodelovanju z Žnurcami dejavnost ponovno oživila. Danes šolski hodniki znova poznajo zvok klekljev. V šolskem letu 2024/25 je bilo v krožek vpisanih devetnajst učencev, razdeljenih v dve skupini.

Za šolo in kraj je ta program dragocen. V času, ko je veliko pozornosti usmerjene v zaslone, se skupina otrok po pouku usede pred blazino in svojo energijo

usmeri v miren, otipljiv, resničen svet. V šoli tako nastaja prostor, kjer se vzgoja združi z dediščino, ustvarjalnost z disciplino in ročno delo z občutkom za skupnost.

Razstava kot del šolskega leta

Ob zaključku šolskega leta Male Žnurce svoje delo pogosto predstavijo na razstavah ali prireditvah v šoli.

Medgeneracijski most – šola, Klekljarna in dom

S krožkom Male Žnurce je Trebnje dobilo prostor za medgeneracijski dialog. Starejše klekljarice predajajo svoje znanje in mir, mlajši pa prinašajo energijo in radovednost. Čipka postaja skupni jezik med generacijami, ki razumejo, da se kulturna dediščina ohranja s spominki in razstavami, predvsem pa z ljudmi, ki jo živijo.

V praksi to pomeni, da se ob blazini srečajo tri okolja: šola, Klekljarna in dom. Šola daje okvir, čas, prostor in pedagoško podporo. Klekljarna prinaša strokovno znanje, večletno izkušnjo, projektni in razstavní svet. Dom pa zagotavlja tisto, kar otroka spremlja v ozadju: razumevanje staršev, zanimanje starih staršev, pogovor o tem, kaj počnejo v krožku, in veselje ob dokončanem izdelku, ki ga otrok odnese domov.

V tem prepletu nastaja stabilna osnova za prihodnost klekljanja v Trebnjem. Male Žnurce so del šolskega urnika in hkrati del zgodbe Žnurc. Na vprašanje, kdo bo nekoč nadaljeval delo v Klekljarni, je odgovor že prisoten: otroci, ki danes sedijo pred blazinami v Osnovni šoli Trebnje in se učijo, da so nit, klekelj, vzorec in zgodba povezani.

Znanje kot skupna vrednota

V skupini Žnurce izobraževanje ni obrobna dejavnost, temveč središče poslanstva. Že od začetkov leta 2013 so se članice zavedale, da brez sistematičnega učenja, medsebojnega poučevanja in povezovanja z drugimi čipkarskimi šolami klekljanje hitro postane le spomin. Okoli čipke so zato zgradile cel proces – učilnico potrpežljivosti, estetike in spoštovanja.

Poglavje o Malih Žnurcah in Osnovni šoli Trebnje je poglavje o prihodnosti. V njem se kaže, kako čipka postaja del šolskega prostora, kako nastaja v otroških rokah in kako skupaj z učiteljicami, družinami in društvom oblikuje generacijo, ki zna v nežni nitki prepoznati zgodbo kraja in odgovornost, da jo nežno pelje naprej.

Desetletnica delovanja: odmevna razstava, znamke in pečat

Leta 2023 so Žnurce praznovale desetletnico svojega delovanja. Ob jubileju so želele, da bi se njihova zgodba jasno zapisala v čas in dosegla tudi ljudi, ki morda nikoli ne bodo vstopili v Klekljamo, a bodo v rokah držali njen odtis, ga srečali v čakalnici, na hodniku, na pismu ali v uradnem dokumentu. Desetletnico so tako zaznamovale tri vidne osi: razstava v Zdravstvenem domu Trebnje, priložnostna poštna znamka in žig ter poseben društveni pečat.

Desetletje klekljarske skupine Žnurce

Desetletje klekljarske skupine Žnurce je poglavje, v katerem se preteklo delo zbere v pregledno sliko. V vseh teh letih so prehodile pot od prvih skupinskih srečanj, razstav v knjižnici in kulturnih dogodkov v Trebnjem do projektov, ki povezujejo občino, državo in mednarodni prostor.

Ob jubileju so si zadale nalogo, da svoj čas, svoje delo in svoj prostor zabeležijo v oblikah, ki ostanejo: v znamki, žigu, pečatu in z razstavo, ki jo opazijo tudi ljudje, ki v umetniške galerije ne zahajajo pogosto. Desetletnica je tako postala vidno poglavje v zgodbi Žnurec in hkrati izraz hvaležnosti kraju, ki njihovo delo sprejema in podpira.

Poštna znamka, žig in filatelistični ovitek

V sodelovanju s Filatelističnim društvom Maribor so Žnurce pripravile priložnostno poštno znamko, žig prvega dne in poseben filatelistični ovitek. Zamisel je rasla iz želje, da bi čipka

postala del sveta pisem, razglednic in uradnih pošiljk, da bi nit iz Klekljarne izvorno zaznamovala poštno poti.

Na znamki se blešči motiv klekljane silhuete rimskega leva – simbola Trebnjega in njihove povezanosti z mestom. Čipko je zasnovala Tina Koder Grajzar, oblikovanje znamke in žiga sta prevzela Milko Linec in Mitja Jančar. Nastal je uradni izdelek Pošte Slovenije, ki v sebi nosi tudi zgodbo Žnurca.

Vsako pismo, poslano s to znamko ali žigom, v sebi nosi sporočilo o čipki, Trebnjem in skupini, ki v njem deluje. Znamka ni le sredstvo poštno pošiljke, temveč nosilec identitete: v majhnem formatu združuje simbol rimskega leva, klekljano teksturo in ime kraja. Filatelistični ovitek dopolnjuje to podobo z izbrano grafično zasnovo, v kateri se srečajo čipka, napis in vizualni elementi Trebnjega.

Znamka, žig in ovitek so postali dokument desetletja. V filatelističnih zbirkah, osebnih albumih in arhivih nosijo zapis trenutka, ko je čipka iz Klekljarne postala tudi del uradnega sistema Pošte Slovenije.

Razstava v Zdravstvenem domu Trebnje - čipka v vsakdanjem prostoru

Razstava v Zdravstvenem domu Trebnje je bila pomemben trenutek desetletnice. V Galeriji Ana so čipke spremljale ljudi v času preiskav, pregledov, čakanja in okrevanja. Tja pride človek z mislijo na zdravje, s skrbmi in upanjem. Pogled na čipko mu lahko za trenutek preusmeri pozornost, ga spomni na domačnost, potrpežljivost in lepoto, ki nastaja počasi.

Razstava je bila zasnovana kot letna pregledna postavitev ob desetletnici delovanja klekljarske sekcije Žnurca v okviru

Društva Praetorium Latobicorum. Posvečena je bila tudi peti obletnici vpisa slovenskega klekljanja na Unescov seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva. Na stenah galerije je bila predstavljena časovnica njihovega delovanja, med čipkami pa fotografije čajank, delavnic, otroških krožkov, gostovanj in projektov.

Letna pregledna razstava v Zdravstvenem domu Trebnje je ostala na ogled do konca novembra. V tem času so se z njo srečevali pacienti, zdravstveno osebje, obiskovalci in naključni mimoidoči. Čipka je vstopila v prostore, kjer je ljudje sprva ne pričakujejo: v čakalnici in na hodnike. Tam je tiho spremljala njihove poti, nevsiljivo prisotna kot znak, da kulturna dediščina živi tudi med vsakdanjim gibanjem ljudi.

O razstavi je bil objavljen članek v lokalnem časopisu, kar je potrdilo, da umetnost naravno pripada tudi takim prostorom. Razstava je s tem dobila dokumentiran odmev, Zdravstveni dom Trebnje pa jasen zapis, da sprejema in podpira kulturne vsebine.

Čipkarsko-filatelistična razstava na pošti v Trebnjem

Praznovanje desetletnice se je razširilo tudi v poštni prostor. S postavitvijo čipkarsko-filatelističnega razstavnega eksponata *Zanke in zobci – Slovenija kleklja* na pošti v Trebnjem se je sklenil krog med znamko, žigom in čipko. Razstavni eksponat je zasnoval Milko Linec. V njem je zgodba Žnurc postavljena ob bok drugim skupinam: Marjeticam iz Selnice ob Dravi, Spominčicam iz Slovenskih Konjic, Črnjankam iz Črne na Koroškem in zgodovini klekljanja v Novem mestu.

Filatelistično društvo Maribor je ob tej priložnosti pripravilo priložnostni poštni žig, ovitek in osebno znamko. Čipka Žnurc je tako dobila še eno pot – na pisma in razglednice, ki odhajajo v svet. Razstava je bila odprta do 10. oktobra 2024 in je v poštnem prostoru ustvarila poseben dialog med čipko, znamkami in vsakdanjo poštno potjo.

Letna pregledna razstava v Zdravstvenem domu in čipkarsko-filatelistična razstava na pošti sta skupaj oblikovali vidno os praznovanja desetletnice. Ena postavljena v prostor skrbi za zdravje, druga v prostor komunikacije in potovanja. Čipka se je tako pokazala kot spremljevalka človeka tam, kjer preživlja pomembne trenutke – v tišini čakalnice, in kot sredstvo na poti pisma.

Svetovni kongres OIDFA – niti, razpete po svetu

Svetovni kongres čipkarstva je trenutek, ko se v eni dvorani srečajo klekljarice in čipkarice z različnih koncev sveta. Tu je prisotna vsaka s svojim jezikom, tradicijo in vzorcem, a z istim tihim zvokom klekljev. Ko se ropot lesenih palčk preplete v skupni utrip, čipka pokaže svoj »svetovnik« obraz: govori brez prevoda in združuje ljudi vseh starosti in navad ter preko meja.

Mednarodno združenje OIDFA (Organisation Internationale de la Dentelle au Fuseau et à l'Aiguille) redno organizira svetovne kongrese čipkarstva. Dogodek se seli iz države v državo, iz mesta v mesto in povsod s seboj prinese razstave, predavanja, delavnice, srečanja skupin, predstavitve tehnik in narodnih tradicij. V kongresnih dvoranah nastane pokrajina čipke s panoji z deli iz Evrope in z drugih kontinentov, nacionalnimi postavitvami, prodajnimi in informativnimi kotički, prostori za učenje in pogovor.

Za Žnurce je svetovni kongres prostor, v katerem se njihova nit iz Trebnjega sreča s širšim svetom.

Praznik človeške ustvarjalnosti

Svetovni kongres čipkarstva OIDFA združuje različne poglede na čipko: tradicionalne tehnike, sodobno oblikovanje, raziskovalni pristop in osebne zgodbe mojstric in mojstrov.

Na kongresu predstavljajo:

- države in njihove čipkarske dediščine,
- različne tehnike in šole klekljanja in šivanja čipk,
- sodobne materiale, orodja in pripomočke.

Organizirajo tudi zanimive razstave, predavanja, strokovne posvete in delavnice. Vsaka razstavna stena nosi svojo zgodbo. Belgijske, češke, italijanske, slovenske, hrvaške, nizozemske in druge čipke stojijo ena ob drugi. V njih se odražajo okolje, iz katerega prihajajo, in roke, ki so jih ustvarile. Ob razstavnih panojih se ustavljajo obiskovalci, sprašujejo, poslušajo razlage in ob tem spoznavajo, kako podobne so poti nitk in človeških zgodb.

Pot Žnurc skozi kongrese

Za Žnurce se je svet kongresov odprl doma, v Ljubljani. Na kongresu OIDFA leta 2016 so se prvič srečale z

mednarodno čipkarsko pokrajino v živo: z zastavami držav, razstavami z več kontinentov, vrsto delavnic in predstavitev. Do tedaj so meje čipke poznale predvsem iz knjig, revij in razstav v Sloveniji. Kongres je pred njih postavil širok pogled – od klasičnih evropskih tradicij do sodobnih smeri, v katerih čipka vstopa v modno oblikovanje, umetniške instalacije in arhitekturne projekte.

Leta 2018 se je njihova pot nadaljevala na Nizozemsko. Članice Žnurc so se udeležile kongresa, ki je tam potekal, in na poti srečale različne evropske čipkarske zgodbe. Katalogi, skice, fotografije, osebni stiki in pogovori so se po vrnitvi v Trebnje spremenili v navdih za nove vzorce, barvne rešitve in razumevanje, da je čipka prisotna v številnih kulturnih okoljih.

Leta 2023 je kongres ponovno prišel v bližino, v Novo Gorico. Slovenija je gostila čipkarski svet, Žnurce pa so nastopile kot del slovenske predstavitve. Na skupnem nacionalnem razstavnem prostoru so predstavile izbor čipk iz projekta Vilmin večer: motive glasbenih not, opernih linij, baročnih oblik in gibanja glasu, klekljane z nežnimi belimi nitmi. Med obiskovalci iz drugih držav se je ob njihovem panoju ustavila tudi belgijska mojstrica in tiho rekla: »Your lace feels warm.« Ta stavek je v skupini ostal kot dragocen spomin na trenutek, ko je trebanjska čipka našla odziv pri nekom, ki prihaja iz druge tradicije.

Kongres v Bolgariji leta 2025 je nova točka na tej poti. Del skupine se pripravlja na udeležbo, drugi del jih spremlja z domačega praga, vsi pa vedo, da bodo njihovi vzorci, motivi in pogled na čipko tam navzoči v razgovorih, kataloških zapisih, na fotografijah in v stikih, ki bodo nastali. Svetovni kongres je tako stalnica pri njihovem delu – prostor, kamor se vračajo po nova znanja, izkušnje in prijateljstva.

Mednarodna izmenjava in nova prijateljstva

Na kongresih Žnurce spoznavajo klekljarice in čipkarice iz številnih držav. V pogovorih ob razstavah, na delavnicah, pri skupnih ogledih in v neformalnih srečanjih nastajajo vezi, ki se pogosto ohranijo tudi po zaključku dogodka.

Utrdila se je povezanost z Lepoglavom na Hrvaškem, kjer ima čipka pomembno mesto in je vpisana na Unescov seznam nesnovne kulturne dediščine. Obiski festivalov v Lepoglavi, ogledi razstav in strokovni pogovori so Žnurcam pokazali, kako živi čipka v okolju, ki jo razume kot del svoje identitete.

Na kongresih so navezale stike tudi s skupinami iz Češke, Slovaške, Nizozemske in drugih držav. Izmenjava vzorcev, katalogov, idej in kontaktov je postala naraven del teh srečanj. Ko se znova srečajo na naslednjem kongresu ali na mednarodnih razstavah, se pogovor nadaljuje tam, kjer je prejšnjikrat obstal – pri nitih, motivih in zgodbah, ki jih čipke prinašajo s seboj.

Učenje v svetovnem razredu

Kongresi OIDFA niso le razstavni, temveč tudi izobraževalni prostor. Žnurce se na njih udeležujejo predavanj in delavnic o:

- novih vzorcih, kombinacijah vozlov in tehnik,
- digitalnem risanju in arhiviranju vzorcev,
- ekoloških materialih in trajnostnih pristopih,
- vlogi čipke v sodobni modi in oblikovanju,
- ohranjanju nesnovne kulturne dediščine v različnih državah.

V takem okolju se je rodila zamisel o projektu Digitalna čipka Dolenjske: viziji, da bi motive in vzorce, ki nastajajo v Trebnjem, prenesli tudi v digitalno obliko in jih umestili v sodoben oblikovalski kontekst: na tiskovine, uporabne predmete, tekstil, arhitekturne detajle.

Kongresi dajejo za takšne načrte strokovni okvir, praktične primere in možnost preverjanja idej.

Kongres kot prostor miru

Kljub razsežnosti in mednarodni razgibanosti nosijo kongresi OIDFA poseben mir. Med ogledom razstav, med delavnicami in predavanji se čuti zbranost, spoštovanje do dela rok in razumevanje, da vsak vzorec nastaja ure in ure.

V dvoranah ni tekmovanja. Čipke so razstavljene kot dela, ki nosijo čas, znanje in notranjo disciplino. Udeleženke in udeleženci stojijo pred njimi v tišini, prepoznavajo tehnike, sprašujejo o podrobnostih, si izmenjujejo poglede, se nasmehnejo ob pogledu na znan motiv. Ko se v stranskem prostoru zasliši ropot klekljev, nastane občutek domačnosti, čeprav je človek daleč od svojega domačega kraja.

Žnurce to vzdusje zelo nagovarja. V njem prepoznajo kulturo priznanja, ki temelji na spoštovanju do truda in znanja, ter okolje, v katerem se ob vsakem delu najprej zazna človeka, ki ga je opravil.

Niti, razpete čez svet

Svetovni kongres čipkarstva je preplet mnogih niti – držav, jezikov, tehnik in življenjskih poti. Za Žnurce pomeni zavedanje, da nit, ki jo vodijo med kleklji v Klekljarni na Baragovem trgu, doseže širši prostor.

Poglavje o svetovnem kongresu OIDFA je poglavje o odprtosti. V njem čipka iz Trebnjega stopi v svetovni prostor, v svetovnem prostoru pa Žnurce še bolj jasno občutijo, kaj nosijo s seboj: svojo zgodbo, svojo nit in svoj kraški in dolenjski pogled na belo čipko, ki se v tišini rojeva iz zbranih rok.

UNESCO in prepoznava društva v javnem interesu

Od niti do vpisa v Register nesnovne kulturne dediščine

Klekljanje je v slovenskem prostoru dolgo živelo v zasebnosti domov, šolskih krožkov in manjših lokalnih skupin. Da takšno delo dobi status kulturne dediščine, je potrebno okolje, ki prepozna njegov pomen in mu odpre vrata v javni prostor.

Za Žnurce sta to storili Območna izpostava Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti Trebnje in Občina Trebnje. Zgodaj sta prepoznali, da klekljanje v Trebnjem ni le hobi, temveč dejavnost z jasnim kulturnim in vzgojnim potencialom. Skupina je dobila prostore za redna srečanja, podporo pri prvih razstavah, vključitev čipkarskih del v programe ob kulturnem prazniku in drugih občinskih dogodkih.

Iz tega sodelovanja je postopno nastajala jasna pot: izpopolnjevanje tehnik, priprava razstav, izdaja publikacij, povezovanje s čipkarskimi skupinami po vsej Sloveniji, vključevanje v projekte in razpise. Trebanjske klekljarice so utrdile svojo vlogo v lokalnem prostoru in stopile v širši kontekst nacionalne dediščine.

Pomemben mejnik je leto 2025. Klekljarska skupina Žnurce je bila takrat vpisana v **Register nesnovne kulturne dediščine Slovenije** kot nosilka dveh enot:

- *klekljana slovenska čipka* (EID 2-00040),
- *klekljana idrijska čipka* (EID 2-00028).

Vpis je potrditev, da delo trebanjskih klekljaric presega lokalno raven in je del nacionalne zgodbe o ohranjanju in razvijanju čipkarske tradicije.

Obe enoti nesnovne dediščine sta vključeni tudi na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva. S tem se delo Žnurc umešča v okvir svetovne kulturne dediščine. Skupina s svojo dejavnostjo varuje in ohranja del dediščine, ki je uradno prepoznana kot pomembna za celotno človeško skupnost.

Unesco – svetovno priznanje in odgovornost

Vpis na Unescov seznam prinaša čast in odgovornost. Unesco v svojih opredelitvah poudarja medgeneracijski

prenos znanja, skupnostno vlogo prakse, spoštovanje materiala in prostora ter možnost ustvarjalnega razvoja znotraj tradicije.

V delovanju Žnurc so ti elementi stalno prisotni:

- znanje se prenaša na delavnicah, v krožkih, skozi notranja izobraževanja in mentorstvo,
- skupnost se krepi v Klekljarni, na čajankah, razstavah, festivalih in s sodelovanjem v projektih,
- spoštovanje do materiala in tradicije je vidno v odnosu do papircev, vzorčnikov, tehnik in zaščitnih pravil,
- ustvarjalni razvoj se kaže v avtorskih motivih, povezavah z glasbo, zeliščarstvom, sakralno umetnostjo, turizmom in sodobnim oblikovanjem.

Vpisa v Register in na Unescov seznam potrjujeta, da delo Žnurc izpolnjuje ta merila. Skupina zavestno neguje tradicijo in hkrati išče poti, da klekljanje ostaja prisotno v sodobnem življenju.

Zavest o tem vpliva na vsakdanje delo v Klekljarni. Pri izbiri motiva, pripravi razstave, načrtovanju novih projektov in v delovanju krožka Male Žnurce je prisotno zavedanje, da je vsako dejanje del širše odgovornosti. Čipka ni le izdelek, temveč del registrirane nesnovne dediščine, s tem pa nosilka identitete in znanja.

Članice svoje znanje delijo na razstavah, delavnicah, festivalih, strokovnih srečanjih, v šolah in na medgeneracijskih dogodkih. S tem skrbijo, da čipka ostaja živa, vpeta v vsakdan in razumljena kot vrednota, ki jo je smiselno ohranjati in razvijati.

Društvo v javnem interesu - prostor povezovanja in znanja

Ko je bilo leta 2018 ustanovljeno Društvo Praetorium Latobiorum, je imel njegov nastanek praktičen namen: omogočiti, da rastoča skupina klekljaric dobi trdno organizacijsko in pravno osnovo za svoje delovanje. Kmalu se je pokazalo, da društvo po vsebini in dosegu presega okvir navadnega interesnega združenja.

Program, ki so ga članice razvijale, je izrazito usmerjen v javno dobro. S sodelovanjem z Občino Trebnje, osnovnimi in srednjimi šolami, JSKD, muzeji, galerijami, turističnimi ponudniki, župnijo in drugimi društvi je Društvo Praetorium Latobiorum postalo pomemben nosilec kulturnega življenja v občini.

Njihovo delo obsega:

- sistematično izobraževanje in mentorstvo (krožek Male Žnurce, delavnice, tečaji, individualno vodenje),
- medgeneracijsko povezovanje (sodelovanje otrok, odraslih, starejših, družin in skupin),
- ohranjanje in razvijanje kulturne dediščine (čipka kot del lokalne identitete, sakralni prti, razstave, publikacije),
- promocijo slovenske identitete doma in v tujini (razstave, filatelistični projekti, protokolarna darila, sodelovanje z drugimi čipkarskimi središči),
- vključevanje v nacionalne in evropske projekte (projekti LAS STIK, sodelovanje s civilno družbo, povezovanje z drugimi rokodelskimi in kulturnimi pobudami).

Po svoji vsebini, načinu delovanja in vplivu na okolje društvo izpolnjuje merila za delovanje v javnem interesu na področju kulture. Dejavnost je neprofitna, odprta, trajna in usmerjena v dobro skupnosti.

Povezava Unesca in statusa društva v javnem interesu

Vpis Žnurc med nosilce nesnovne kulturne dediščine in delovanje Društva Praetorium Latobiorum v javnem interesu sta tesno povezana.

Unesco poudarja pomen skupnosti, ki dediščino živi, razvija in prenaša naprej. Društvo to vlogo uresničuje:

- vzpostavlja strukturo, znotraj katere je skrb za dediščino načrtovana in kontinuirana,

- omogoča, da se projekte prijavlja na razpise in se tako zagotovi sredstva za delo,
- skrbi za dokumentiranje, razstavljanje in promoviranje čipke,
- povezuje posameznice in ustanove v skupne programe.

Vloga nosilca nesnovne dediščine in vloga društva v javnem interesu sta dva vidika istega delovanja. Prvo je razvidno iz vpisa v Register in na Unescov seznam, drugo pa v organizacijskih in programskih oblikah, ki omogočajo, da se ta vpis uresničuje v praksi.

Za Žnurce je to dvojno priznanje spodbuda. Zavedajo se, da njihovo delo ni omejeno na notranji krog, temveč je del širšega kulturnega prostora, v katerem je čipka priznana kot pomembna vrednota. Ta zavest usmerja načrtovanje prihodnjih projektov, razstav, izobraževanj in sodelovanj.

Pomen za Trebnje in širše okolje

Delovanje Žnurc in Društva Praetorium Latobiorum vpliva na podobo Trebnjega. Mesto postaja jasno prepoznavno na področju klekljanja. Klekljarna na Baragovem trgu, klekljarska čajanka Lesena čipka, projekta BA-ČI in Vilmin večer, protokolarna darila, razstave v zdravstvenem domu, na pošti, v knjižnici, v galerijah in cerkvah – vse to gradi celovito sliko kraja, v katerem je čipka prisotna v vsakdanjem življenju.

Za lokalno skupnost to predstavlja dodatno kakovost sobivanja: otroci se učijo klekljanja in spoznavajo tradicijo naroda, odraslim predstavlja čipka prostor za ustvarjanje, starejši prepoznajo delo svojih babic in prababic, obiskovalci pa se v Trebnjem srečajo v živo z nesnovno dediščino.

Vpis v Register, prisotnost na Unescovem seznamu in delovanje društva v javnem interesu skupaj ustvarjajo jasno, prepoznavno točko na zemljevidu slovenske kulturne dediščine.

Protokolarna darila

Čipka kot darilo z zgodbo

Ko roke ustvarijo čipko z mislijo na drugega, nastane darilo, ki v sebi nosi več kot obliko. V njem so prisotni kraj, ljudje, čas, znanje in spomin. Takšno darilo preseže golo uporabnost in materialnost, postane znak identitete.

Čipkarski izdelki skupine Žnurce so v zadnjih letih stopili iz okvira osebnih umetnin in družinskih spominkov v prostor uradnih srečanj. Uveljavili so se kot protokolarna darila, s katerimi Občina Trebnje in druge ustanove ne podarjajo zgolj predmeta, temveč del svoje zgodbe: dolensko pokrajino, zgodovino kraja, spoštovanje do ročnega dela in skrb za kulturno dediščino.

Čipka ima za takšno vlogo vse lastnosti. Govori tiho in jasno. V belino je ujet čas, v vzorcu trud in v vsakem vozlu skrbna odločitev, da nastane nekaj lepo izdelanega in preišljenega. Prejemnik takšnega darila prejme ure zbranosti, nešteto premetov klekljev in neizgovorjene misli klekljaric, ki pri delu nosijo v sebi kraj in ljudi.

Čipkarski izdelki Žnurca so prepoznavna protokolarna darila Občine Trebnje, lokalnih kulturnih ustanov in partnerskih organizacij. Ko župan, ravnatelj ali predstavnik občine izroči čipko, ne preda le okrasnega predmeta, ampak del življenja skupnosti, ki stoji za njim. Vsaka čipka je enkratni izdelek, nastal v konkretnem času in prostoru, iz znanja in izkušenj določene ustvarjalke.

Serijska avtorskih del – Temenica, levček, fibula

Leto 2024 je prineslo pomembno povabilo in hkrati priznanje. Občina Trebnje je Žnurce uradno prosila, naj zasnujejo serijo avtorskih čipk, namenjenih protokolarnim darilom. Povabilo je odprlo vprašanje: kako v čipko zapisati Trebnje in njegovo zgodbo.

Klekljarice so se odzvale z raziskovanjem in poslušanjem. Preučile so mesto, okolico, zgodovinske vire, projekte, publikacije. Med drugim so se vrnile k izkušnji s projektom Rusalka, ki je v ospredje postavil reko Temenico, in k prepoznavnim simbolom mesta in njegovi arheološki dediščini.

Iz teh razmislekov so izoblikovale ključne motive serije.

Temenica

Reka, ki ponikne in se vrača, tvori mehko črto pokrajine. V čipki se Temenica izraža v valovitih linijah, v ritmu, ki sledi njenemu toku pod zemljo in nad njo, v občutku neprekinjenega gibanja in mirne prisotnosti.

Levček

Rimski lev je dolgo prisoten v trebanjski podobi in simboliki. V čipki je dobil stilizirano silhueto, vtkano v mrežo niti. Motiv levčka je jasen znak pripadnosti mestu in spoštovanja do njegove zgodovine.

Fibula v obliki pava

Pavja fibula spominja na antične najdbe iz širšega prostora. V čipki se motiv pava prevede v ornament, ki govori o lepoti, poudari eleganco in nakazuje vpetost Trebnjega v širšo zgodovinsko pripoved.

Serija Temenica, levček in pavja fibula tvori celoto, v kateri so prepoznavni narava, zgodovina, simboli in kulturni sloji kraja.

Oblike protokolarnih daril

Na podlagi izbranih motivov nastajajo različne vrste protokolarnih daril. V njih je ohranjen isti izvor, različni so formati, načini uporabe in konteksti, v katerih se pojavljajo.

Nastali so:

- manjši čipkasti motivi v okvirjih, ki spremljajo podpise pogodb, podelitve priznanj in uradne obiske,
- broške in obeski z motivi levčka, Temenice ali pavje fibule, ki jih prejmejo gostje, zlasti gostje iz kulturnega in družbenega življenja,

- čipkaste slike z vključenim napisom »Trebnje – Slovenia«, namenjene obiskom iz tujine,
- prtički in manjše podloge, ki dopolnjujejo darilne pakete, povezane z lokalnimi dobrotami, zelišči ali publikacijami.

Protokolarno darilo kot odnos

Sodelovanje z Občino Trebnje in drugimi ustanovami na področju protokolarnih daril ni enkraten projekt, temveč trajen dialog. Žnurce nadaljujejo z raziskovanjem lokalnih zgodb – od Baragove dediščine, kozolcev in Lesene čipke do arheoloških najdb, sakralnih motivov, zeliščarstva in festivalskih vsebin. Vsaka izbrana tema ima možnost, da v prihodnje dobi svojo čipkarsko upodobitev in postane del darilnega programa.

Protokolarno darilo iz čipke vzpostavi poseben odnos. Ustvarjalka čipko po končanem delu dvigne, jo pogleda proti svetlobi in preveri, ali vzorec deluje v celoti. Podobno se zgodi pri prejemniku. Čipko vzame v roke, si jo ogleda od blizu, preveri detajle, občuti strukturo. V tem trenutku se neposredno srečata delo ustvarjalke in pogled tistega, ki darilo prejme.

V takšnem darilu sta prisotni toplina in jasnost. Protokolarna čipka je hkrati uradna in osebna. Z naklonjenostjo predstavlja kraj, občino in skupino, ki stoji za njo.

V teh darilih je očitno, da je čipka v Trebnjem živa praksa in da se iz niti, prepletenih v mrežo, rojeva tudi poseben način gostoljubja – pozoren, spoštljiv in prežet z zavestjo, da darilo vedno govori o tistih, ki ga dajejo, in o kraju, iz katerega prihaja.

Oblikovanje turističnih produktov

Š čipko

Čipke in sakralno – srečanje tradicije, duhovnosti in umetnosti

Ob vstopu v slovenske cerkve nas pogosto pozdravijo drobni čipkasti detajli na oltarjih in prtih. Ti izdelki niso le okras, ampak izraz spoštovanja in predanosti. Nič drugače ni na Dolenjskem. Številne domače klekljarice še danes ustvarjajo čipke, namenjene cerkvenim tekstilom, ohranjajoč tako del pokrajinske nesnovne kulturne dediščine.

V Trebnjem in širši okolici najdemo več zanimivih primerov, kjer se tradicionalno klekljanje ne pojavlja le kot rokodelska spretnost, temveč kot umetniški izraz, vpet v sakralni prostor in duhovno simboliko. Posledično je postal del integriranega kulturno-turističnega produkta, ki povezuje rokodelsko ustvarjalnost, sakralno dediščino in interpretativni turizem.

Klekljane čipke, ki so v službi svetega, so že stoletja sestavni del cerkvenega tekstila – oltarnih prtov, zaves, baldahinov in obrob liturgičnih oblačil. Zlasti v trebanjski župnijski cerkvi Marijinega vnebovzvetja so ohranjeni primeri starih ročno izdelanih čipk, ki krasijo oltarje in tabernaklje.

Ti tekstilni dodatki niso le okras, temveč nosijo bogato simboliko: belina čipke izraža čistost, svetloba, ki pronica skozi njene vzorce, pa predstavlja božjo prisotnost in duhovno razsvetljenje.

Pomemben sodoben primer povezovanja čipke in sakralnega je projekt *Eno je potrebno – Baraga in čipka kot niti sodelovanja*, ki je nastal s sodelovanjem Občine Trebnje, CIK Trebnje in lokalnih kulturnih društev. Projekt je vzpostavil interdisciplinarno platformo, ki združuje umetnost, etnološko dediščino in versko tematiko. Klekljarska skupina Žnurce je ustvarila serijo avtorskih čipk, ki interpretirajo življenje in delo misijonarja Friderika Ireneja Barage.

Motivi, kot so križ, srce, angel in lilija, so bili obravnavani v ikonološkem kontekstu, kot vizualni simboli žrtvovanja, čistosti in vere. Čipka je v tem okviru delovala kot materializirana molitev – kot izraz osebne in skupnostne pobožnosti, a hkrati tudi kot nosilka kulturnega spomina. Razstave, ki so spremljale projekt (v Baragovi galeriji in v prostorih CIK Trebnje), so obiskovalcem ponudile refleksijo o vlogi žensk, ustvarjalnosti in duhovnosti v lokalni skupnosti.

Zanimiv je primer daru, ki so ga ob svoji deseti obletnici delovanja Žnurce podarile župnijski cerkvi v Trebnjem: dva čudovita oltarna prta s klekljano čipko. Tako je dar postal tudi vidna povezava med lokalno dediščino in turizmom.

Mnoge klekljarice iz skupine Žnurce poudarjajo, da je proces klekljanja zanje meditativno dejanje – tišina, ponavljanje vzorcev in osredotočenost na nit delujejo podobno kot molitev.

Tako čipka postane orodje duhovnega izraza in notranjega miru, kar sakralni prostor še poglobi.

Čipka kot del doživljajske in izobraževalne dediščine in kot kulturno-turistični produkt

Zaradi izrazne in izkustvene moči se klekljano čipko vse pogosteje vključuje v kulturno-turistične in edukativne programe. CIK Trebnje v sodelovanju z lokalnimi društvi organizira delavnice klekljanja, kjer obiskovalci spoznajo osnovne tehnike klekljanja, pomen čipke v sakralnem kontekstu in simboliko posameznih vzorcev.

Delavnice pogosto potekajo v povezavi z vodenimi ogledi sakralnih objektov, predvsem župnijske cerkve, in hojo po Baragovi poti, kar omogoča večplastno razumevanje čipke kot dela širše kulturne krajine. Programi, zasnovani na območju Trebnjega, združujejo praktične prikaze klekljanja, ogled sakralnih spomenikov ter interpretativne vsebine o vlogi čipke v liturgičnem okolju. Takšni modeli predstavljajo primer trajnostnega kulturnega turizma, ki temelji na avtentičnih lokalnih virih in vključevanju skupnosti v procese upravljanja z dediščino.

Primer takšnega programa je inovativni produkt *Čipke in sveto v Trebnjem*. Le-ta predstavi liturgična oblačila, njihov razvoj skozi stoletja in njihov liturgični pomen. Sledi ogled župnijske cerkve Marijinega vnebovzjetja, kjer obiskovalci spoznajo opremo cerkve s poudarkom na naslikanih ali reliefnih čipkah. Zelo pomembno je tudi strokovno vodenje, zato ta program izvaja turistična vodnica, ki je univerzitetna diplomirana teologinja.

Sladica kot gastronomska inovacija v turizmu

Sladica po navadi predstavlja zaključek obeda, lahko pa je postrežena tudi kot samostojna jed. V turizmu lahko predstavlja tudi inovacijo v podajanju zgodbe oz. prispeva k oblikovanju doživetja za goste na določeni lokaciji.

Tak primer sta npr. torti sacher in demel. Zaradi svojega izvora sta sicer rivalki na dunajski tortni sceni (pa tudi širše), hkrati pa sta obe odlični ambasadorki gastronomske ponudbe in zgodovine naše severne sosedice Avstrije.

Tudi slovenska gastronomija ponuja odlične sladice, začeniši z blejsko rezino, preko prekmurske gibanice do torte Melanija. Obiskovalci, ki jih turistični vodniki napotijo do lokacije, kjer so na voljo »originalne« sladice, so vedno zadovoljni s pojedeno sladko ali manj sladko jedjo.

Relevantnost za turizem

Gastronomski turizem postaja ena največjih priložnosti in prioriteta Slovenije zaradi povezovalnih ter multiplikativnih učinkov na njen trajnostni prostorski, družbeni in kulturni razvoj. Hrana predstavlja možnost »zaposlitve« vseh petih čutil, gost si jo bo zagotovo zapomnil – torej je del celostne gostove (turistične) izkušnje.

Sladica je po navadi pika na i vsakega obroka; bolj ali manj sofisticirana, bolj ali manj dodatno nasitna – za sladico se vedno »najde prostor«. Čutni zaključek obeda je tisto, česar si želijo vsi gastronomski ponudniki. Pa ne nazadnje tudi turistični vodniki, ki svoje goste pripeljejo na določeno gastronomsko destinacijo.

Kako torej s pomočjo sladice oblikovati inovacijo v tem segmentu ponudbe?

Pomen za turistične inovacije

BA-ČI rezina je bila oblikovana kot del širšega projekta, ki je vključeval Baragovo zgodbo in čipke, umetnine klekljarske dejavnosti.

Rezina BA-ČI že z imenom pove, da gre za sladico, ki ima povezovalni značaj. In res, rezina je lepa že na pogled. Tu pa se prične njena inovativnost.

Gastronomsko doživeta inovativnost sladice BA-ČI je pravzaprav lahko dosegljiva. Trebnje, kjer je sladica doma, se nahaja zelo priročno ob enem od najbolj prometnih delov slovenskega avtocestnega omrežja. Tudi restavracijo, kjer na vas sladica vedno čaka, z lahkoto najdete v centru mesta. Na voljo so parkirni prostori za osebne avtomobile, avtobuse in tiste, ki prikolesarijo »na sladico«.

Pri oblikovanju doživetja za goste je pomembna predstavitev rezine. Po navadi jo izvede turistični vodnik. Rezina sama je prava poezija izgleda, okusa in zgodbe, ki skozi plasti sestavin opisuje življenje misijonarja Friderika Ireneja Barage.

V zgodbi sladice spreten pripovedovalec poda zgodbo Trebnjega, Barage in čipke. Poveže zgodovinski razvoj mesta, sakralni element (župnijska cerkev), čipko (slovenska, tudi sakralna dediščina) in Barago (znanega Slovenca, duhovnika in misijonarja).

To je izrednega pomena – zgodba je dostopna, torej ne obstaja prav nobene ovire za goste, ki imajo posebne zahteve in sodijo v segment inkluzivnega turizma (Tourism for all).

BA-ČI dejansko predstavlja idealno kombinacijo tega, kar mnogi pričakujejo v turizmu: zgodbo, ki ima presenetljivo vsebino, in odličen okus!

Čebelarstvo in zeliščarstvo

Vsaka nit, ki jo Žnurce napeljejo med kleklji, ima svoj ritem in svojo tiho melodijo. Enak ritem je prisoten tudi v drugih starih znanjih in obrteh: v okusu medu, vonju zelišč, toplini voska in dotiku zemlje. Čipka v Trebnjem se zato naravno povezuje z dvema svetovoma, ki sta močno prisotna v dolnjski krajini: s čebelarstvom in zeliščarstvom.

Čebelarji in zeliščarji delujejo v istem prostoru kot klekljarice. Opazujejo naravo, sledijo letnim časom, spoštujejo ritem, ki ga ne določa ura, temveč svetloba, vreme, rast in cvetenje. Njihovi izdelki, med, sveče iz čebeljega voska, čaji, sirupi, mazila, nastajajo tako, kot nastaja čipka – iz potrpežljivosti, znanja in skrbi za podrobnosti.

Žnurce so v teh sorodnostih prepoznale naravno priložnost za povezovanje. Kot gostujoče ustvarjalke sodelujejo na festivalih zelišč v različnih krajih po Sloveniji ter na festivalih čajev v Ljubljani. Tam čipka stopa v dialog z medom, zelišči in drugimi izdelki iz narave, čebelarji in zeliščarji pa svoje zgodbe prinašajo v svet Klekljarne in na skupne predstavitve.

V svojih vrstah Žnurce zastopajo tudi rokodelke drugih področij, ki predstavljajo svoja avtorska dela in zgodbe skupnosti. Njihova prisotnost še dodatno razširi polje ustvarjalnosti in pokaže, kako se različne oblike ročnega dela prepletajo v enotno pripoved kraja.

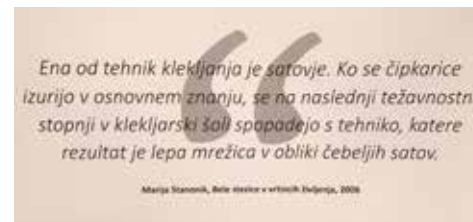
Čipka in čebele - med satovjem in nitjo

Čebele in klekljarice imajo veliko skupnega: delujejo v tišini, z natančnostjo in redom, gradijo strukturo, ki je hkrati trdna in krhka, in ustvarjajo nekaj, kar ni le uporabno, temveč tudi lepo.

Iz tega sorodstva je zraslo sodelovanje s čebelarji iz trebanjske okolice. Na prireditvah, sejnih in festivalih čipka Žnurec pogosto spremlja izdelke iz čebeljega medu in druge. Na razstavnih mizah se srečajo kozarci medu, sveče iz čebeljega voska, panjske končnice in med njimi drobni čipkasti prti, trakovi in podlage. Bele niti nežno uokvirijo zlate odtenke medu in danes tako prepoznavno podobo čebelarske tradicije.

Ena od članic, hči čebelarja, je nekoč z nasmehom povedala: »Ko klekljam, se mi zdi, kot da poslušam brenčanje. Isto gibanje, isti ritem, ista potrpežljivost.« V tem stavku je zgoščen občutek dela: roke, ki mirno vodijo kleklje, sledijo ritmu, ki ga poznajo tudi čebelarji; ponavljajoči se gibi, pozorno oko, stalna prisotnost.

Čipka se v motivih pogosto približa satovju in panjem. V vzorcih se pojavljajo šesterokotne mreže, prevedene v klekljano mrežo, stilizirane panjske končnice, drobni znaki, ki nakazujejo čebelji let, in poudarki, ki spominjajo na kapljico medu ali cvet medovitih rastlin. Motivi krasijo manjše prtičke, ozke trakove, podlage za kozarce medu in manjše čipke, ki spremljajo čebelarske predstavitve.

Pri nastanku teh del Žnurce razmišljajo o notranji logiki panja. Satovje je pregledno, jasnih linij in ritmične strukture; ta red se lepo prenese v klekljano mrežo, kjer se geometrija preobrazi v mehko, svetlobo prepuščajočo teksturo. V geometrično mrežo se pogosto vplete cvet, list ali travno bilko, ki motivu doda gibanje.

V Trebnjem se tako oblikuje tiha vez: čebele delujejo po istem ritmu, kot nastaja čipka. Med nastaja iz dela številnih kril, čipka iz številnih zank. Oba svetova pa ohranjata krajino: čebele v cvetenju, čipka v vzorcu.

Lončarstvo in pletarstvo: glina, šibe in nit

V okviru Društva Praetorium Latobiorum se klekljanje srečuje tudi z drugimi rokodelskimi znanji. Med članicami so pletarka, lončarka in druge ustvarjalke, ki v svoje delo vnašajo enako mero potrpežljivosti in spoštovanja do materiala kot Žnurce v čipko.

Na festivalih rokodelstva, kjer nastopajo kot soustvarjalke programa, si delijo prostor s pletarstvom in lončarstvom. Tam čipka ne ostane le na blazini ali v okvirju, temveč se preseli na druge površine in v nove vloge. V istem razstavnem prizoru se pojavijo:

- pletene košare in drugi pletarski izdelki,
- glineni vrči, skodelice, krožniki in sklede,
- čipkasti motivi, ki rahlo naglasijo obliko šib in gline.

Pletarstvo v ta dialog prinaša vrbove šibe in druge naravne materiale, ki se v spretnih rokah preoblikujejo v uporabne predmete. Ritem prepletanja, napenjanja in sidranja je podoben ritmu klekljanja, ustvarjalec pa mora biti zbran in natančen. Čipka se pridruži v obliki tankih trakov, ki objamejo ročaje košar, manjših čipkastih elementov, pritrjenih na pletene površine, ter podlag, na katerih košare stojijo.

Lončarstvo prinaša glino, vodo, ogenj in obliko. V sodelovanju z lončarko nastajajo krožniki, skodelice in vrči, v katere je na še mehko glino vtisnjen čipkast vzorec. Ko je glina žgana, se vzorec čipke spremeni v relief – v trajen odtis, ki ohranja strukturo čipke v keramiki. Poleg tega čipkasti prti in manjši motivi spremljajo keramične izdelke na razstavah in v darilnih paketih.

Obiskovalec, ki hodi med stojnicami in razstavnimi mizami, začuti preplet materialov: iz zemlje pride glina, iz obrežij šibe, iz rok klekljaric nit. Vse skupaj tvori miren prizor, v katerem ima vsak predmet svoje mesto in svojo zgodbo.

Obrti v tem krogu delujejo v istem ritmu. Pletarka, lončarka in klekljarica delajo s ponavljajočimi se gibi, s pozornostjo do površine in strukture. Vsaka ustvarja s svojim materialom, vse pa si delijo zavedanje, da ročno delo oblikuje prostor, odnose in identiteto skupnosti.

V tej povezanosti čipka ne ostaja zaprta v svoj svet. Postane del košar, glinenih izdelkov, darilnih paketov in razstavnih postavitvev, kjer živi skupaj z drugimi rokodelskimi zgodbami. Vse, kar nastane z rokami, se v Trebnjem vplete v isto mrežo, v kateri se nit, glina in šibe srečajo v skupnem ustvarjalnem jeziku.

Zaključek

Nit, ki jo Žnurce vodijo med kleklji, je jasna. V njej so zgodovina, skupnost, kraj in prihodnost. Vse, kar se je razvilo iz prve ideje Marije Prosenik in majhne skupine somišljenic, je danes prepoznavno delo, vpeto v življenje Trebnjega in širšega prostora.

Klekljanje, ki je na Dolenjskem nekoč manjkalo, je dobilo dom in ime. Najprej v okviru kulturnega društva, nato v samostojnem Društvu Praetorium Latobiorum, danes v Klekljarni na Baragovem trgu in v številnih projektih, razstavah, delavnicah, razpisih, knjigah in protokolarnih darilih. Žnurce so ustvarile skupnost, v kateri se srečujejo roke, znanje, različne starosti in značaji. Vsaka prinaša svoj del zgodbe in ga vpleta v skupno delo.

V tem delu ima pomembno mesto Trebnje. Ime Praetorium Latobiorum vzbudi v zavesti staro zgodovino kraja in jasno poveže preteklost s sedanostjo. Klekljanje v Trebnjem ni le obrt ali prostočasna dejavnost, temveč del identitete občine, ki prepozna njegov pomen. Občina Trebnje omogoča prostore, podpira projekte, vključuje čipko v protokol, razstave, prireditve in predstavitve. Vmes je Klekljarna, prostor, kjer čipka nastaja, je razstavljena in s svojo prisotnostjo razlaga, uči in živi.

Žnurce so vstopile v nacionalni in mednarodni okvir. Vpis v Register nesovne kulturne dediščine kot nosilk enot klekljana slovenska čipka in klekljana idrijska čipka ter prisotnost na Unescovem Reprezentativnem seznamu potrjujeta, da njihovo delo presega lokalni domet. Hkrati ostaja trdno zasidrano v Trebnjem, v Klekljarni, v galerijah, na pošti, v zdravstvenem domu, v cerkvah in na javnih dogodkih. Čipka je prisotna v vsakdanjem življenju, med prazniki in v tihih trenutkih, ko človek ob njej obstane.

Svetovni kongresi čipkarstva, izobraževanja pri domačih in tujih učiteljih, povezave z Idrijo in tujino Žnurcam ponujajo pogled v širši prostor. V tem pogledu ohranjajo svojo trebanjsko lego, svoje dolenjske motive, svoje izkušnje. Njihove čipke potujejo, njihova točka izhodišča ostaja jasna.

Zaključek te pripovedi je trenutek, v katerem se zavedamo, kaj je nastalo: skupina, društvo, Klekljarna, desetletje delovanja, priznanja, vpisi v registre, projekti, razstave, čajanke, sodelovanja, otroške čipke, protokolarna darila in sakralni prti. Vse to oblikuje »nit«, ki je trdna in živa.

Žnurce jo nosijo v rokah in v srcu. Vsaka nova čipka, vsak novi vzorec, vsak otrok, ki prime klekelj, vsako darilo, ki zapusti Trebnje, nadaljuje njihovo zgodbo. V njej so zbrani pretekli trenutki in pripravljena je pot za tiste, ki prihajajo.

Strokovna recenzija zbornika o klekljanju

Izr. prof. dr. Marko Koščak

Pričujoči zbornik, posvečen bogati tradiciji klekljanja in delu članic skupine Žnurce, predstavlja pomemben prispevek k ohranjanju in razumevanju naše kulturne dediščine. Avtorice Marija Prosenik, Marija Komatar, Mateja Zupančič in Dominika Koritnik Trepel so z občutkom, natančnostjo ter spoštovanjem do preteklosti osvetlile razvoj klekljanja, njegovo umeščeno v lokalni prostor ter pomen, ki ga ima za identiteto skupnosti. Zbornik uspešno združuje raziskovalni pristop, etnografske vpogleda in osebne pripovedi, ki bralcu razkrivajo bogastvo znanja, veščin in ustvarjalnega duha, ki ga klekljanje nosi v sebi.

Besedila v zborniku ne prikazujejo zgolj zgodovinskega in tehničnega vidika klekljanja, temveč tudi vrednote, kot so vztrajnost, potrpežljivost, sodelovanje in medgeneracijski prenos znanja. Posebno dragocena je predstavitev delovanja skupine Žnurce, ki s svojo predanostjo kaže, da je klekljanje živ, dinamičen in sodoben izraz ustvarjalnosti.

Zbornik ni le poklon preteklosti, temveč tudi jasna usmeritev v prihodnost. Ponuja spodbudo za nove ideje, ustvarjalne povezave in inovativne projekte, ki lahko tradicionalne tehnike prevedejo v sodobne oblikovalske in umetniške prakse. V tem smislu je publikacija dragocen navdih tako za izkušene klekljarice kot tudi za tiste, ki šele razmišljajo o vstopu v svet nitk, vzorcev in čipkarskih zgodb.

Zbornik pomembno prispeva tudi k razvoju turizma v občini Trebnje. Klekljanje kot del nesnovne kulturne dediščine predstavlja izjemno priložnost za oblikovanje avtentične, trajnostno naravnane turistične ponudbe, ki povezuje tradicijo, ustvarjalnost in lokalno skupnost. Predstavljene zgodbe, znanja in izdelki lahko služijo kot izhodišče za nove turistične produkte – od delavnic in prikazov klekljanja do razstav, tematskih poti in sodelovanj z lokalnimi

ustvarjalci. S tem zbornik ne nagovarja le poznavalcev rokodelstva, temveč odpira vrata tudi obiskovalcem, ki želijo doživeti Trebnje skozi njegovo kulturno izročilo. Klekljanje tako postaja most med preteklostjo in sodobnimi turističnimi trendi, ki cenijo pristnost, butičnost in neposreden stik z lokalno kulturo.

Hkrati zbornik deluje kot toplo povabilo vsem, ki jih klekljanje privlači, da se pridružijo skupini Žnurce. Skupaj z njenimi članicami lahko prispevajo k ohranjanju naše kulturne dediščine ter hkrati soustvarjajo nove, sodobne klekljane izdelke, ki bodo nagovarjali različne generacije in širili prepoznavnost te občutljive, vendar izjemno pomembne umetnosti.

Zaradi celovitega pristopa, strokovnosti, jasne vizije ter senzibilnega odnosa do tradicije lahko zbornik ocenimo kot dragoceno strokovno delo, ki pomembno prispeva k razumevanju in nadaljnjemu razvoju klekljarske dediščine v občini Trebnje in širše.

Trebnje, 8. 12. 2025

V vozle rad ujel bi čas

V vozle rad ujel bi čas,
iz nitk bi spletel drag obraz,
bi v čipko rad ujel vse sanje,
da v noči mirno mi bo spanje.

Bi pletel nitke rad brez konca
in v vozle skril bi košček sonca,
da bo spomin na mene, tebe,
bi v čipko rad skril košček sebe.

A nitke in vozli le molčijo,
njih čas je večni,
a nam trenutki bežijo.
Je čipka čista, kot nebo bo večna,
a nas ne bo.

Iz nitke spletel bi si cesto,
domov naj pelje me, ne v mesto,
da v sliko zrejo spet oči,
kjer čipka dom mi moj krasi.

So nitke za srce in tebe,
iz njih klekljarica plete košček sebe,
te čipka nemo vabi, le postoj,
ko boš odšel, košček nje bo šel s teboj.

Je čipka kakor v knjigi posvetilo,
ker vsaka nosi svoje sporočilo,
kot knjiga, ki spomine hrani,
da košček njih se v srce shrani.

Stanko Grl

Izid zbornika so omogočili:

OBČINA TREBNJE

ČIPKE MOJCA, ŠKOFJA LOKA

DDESIGN D.O.O.

DOM STAREJŠIH OBČANOV TREBNJE

DRUŠTVO PODEŽELSKIH ŽENA TAVŽENTROŽA

GAMPLAST, GAŠPER MLAKAR S.P.

JAPI INŽENIRING D.O.O.

KMETIJSKA ZADRUGA TREBNJE-KRKA Z.O.O.

KREVS - FINANČNI BIRO D.O.O. TREBNJE

TINA KODER - AVTORSKA IDRIJSKA ČIPKA LJUBLJANA

ZBORNİK KLEKLJARNA

IZDAJATELJ

Društvo Praetorium Latobiorum, Trebnje

ZANJ

Judita Podgornik Zaletelj

BESEDILA

Marija Komatar

Dominika Koritnik Trepel

FOTOGRAFIJE

Arhiv klekljarska skupina Žnurce

Alenka Stražišar Lamovšek

Bernarda Zaletelj

OBLIKOVANJE

Meta Gabrijel

TISK

Petica, d. o. o.

NAKLADA

150

Trebnje, december 2025

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

746.21

KOMATAR, Marija, 1973-

Klekljarna : zbornik / [avtor besedila Marija Komatar, Dominika Koritnik Trepel ;
fotografije arhiv klekljarska skupina Žnurce, Alenka Stražišar Lamovšek, Bernarda
Zaletelj]. - Trebnje : Društvo Praetorium Latobiorum, 2025

ISBN 978-961-97321-0-6
COBISS.SI-ID 266906883